

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ХОДУНОВА ВІКТОРІЯ ЛЕОНІДІВНА

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

13.00.07 – теорія та методика виховання

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
РІДЕЙ Наталія Михайлівна,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
завідувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності.

Офіційні опоненти : доктор педагогічних наук, професор
Кучай Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
професор кафедри педагогіки та психології;

доктор педагогічних наук, професор
Комаровська Оксана Анатоліївна,
Інститут проблем виховання НАПН України,
завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти;

доктор педагогічних наук, доцент
Іванчук Сабіна Айдинівна,
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»,
доцент кафедри дошкільної освіти.

Захист дисертації відбудеться «26» червня 2024 року об 10⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ – 30, 01601.

З дисертацією та рефератом можна ознайомитися у бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (вул. Пирогова, 9, м. Київ –30, 01601) і на сайті університету <http://www.udu.edu.ua>.

Реферат оприлюднено «25» травня 2024 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Наталія Титова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток суспільства в умовах глобальних геополітичних змін в соціокультурній сфері – трансформації ментальності та мислення, деконструкції усталених цінностей і естетичних ідеалів вимагає футуристичного розуміння культури, яка вже оперує іншими категоріями щодо традиційного розуміння культурного й художньо-естетичного потенціалу. Культура постає запорукою сталого розвитку, пронизуючи всі аспекти життєдіяльності, від розуміння та творчого використання матеріальних і духовних надбань, освоєння навколишньої дійсності й мистецтва за законами краси, свободи творчості та форм соціокультурного самовираження. Особливої актуальності нині набуває потреба у фахівцях дошкільної галузі – первинної ланки освітньо-наукової системи України.

Панєвропейський конгрес з глобальної освіти, який організовано Центром Північ-Південь Європи (2022р.) декларував актуальність перспектив трансформаційної освіти як ключової, освітньої екосистеми, яка забезпечує соціальні гарантії правового захисту і безпеки життя в умовах соціальної турбулентності, а також формує нові параметри якості. Підкреслено необхідність залучення молоді до організації освітнього й виховного процесів та управління ними. Проект Ради Європи та Європейського Союзу (далі – ЄС) «Глобальна освіта, мережа та діалог» (iLegend) окреслив абриси її орієнтації на виховання освітян, молодих педагогів і політиків для усвідомлення глобальних проблем (небезпек) і розуміння їх соціально-економічних, політичних та екологічнобезпечних культурних взаємозв'язків у віднайдені стратегій виховання на засадах сталості. Бачення ключової ролі глобальної освіти та трансформації її до футуристичного статусу актуалізує рушійні механізми: розробки концепцій політики довгострокових стратегій, застосування еталонної рамкової системи компетенцій Ради Європи для Демократичної культури (RFCDC) щодо активізації відповідальності, залучення молоді до прийняття організаційно-управлінських рішень, поширення практики інклюзії, спроможність управляти викликами цифровізації та зайнятості, визначення Глобальної освіти як трансформаційного підходу її удосконалення. Однією зі стратегічних сфер розбудови глобальної освіти вбачаємо професійну підготовку та розвиток педагогічних працівників – вихователів. Концептуалізуємо підтримку розвитку освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку у пріоритетних аспектах демократичного громадянства/культури, недискримінації, розлогій доступності й інклюзивності якісної освіти впродовж життя на принципах етики, естетики та прозорості чесності. Відповідно до актуальних суспільних запитів педагогічні працівники закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) є координаторами реалізації процесу формування ціннісно-уявлювальних категорій соціокультурних універсалій «молодої особистості». У зв'язку зі зазначеним актуалізується необхідність наповнення методологічного потенціалу, принципів, напрямів та умов цілеспрямованого виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

Наукове дослідження визначається світовими й вітчизняними нормативно-правовими документами: конвенцією ООН про права дитини (1989р.); рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» 2006/962/ЄС (2006 р.); стандартами та керівними принципами забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2009 р.). *Правове регулювання у сфері освіти* закладено в Конституції України (1996), Законах України: «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2017 р.), «Про дошкільну освіту» (2021 р.), «Про охорону дитинства» (2021 р.), «Про культуру» (2022 р.), «Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття

(1996 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), у соціальній сфері – закони України про соціальний захист, Державної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» (2017 р.), Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (2004 р.).

До плеяди українських вчених, у роботах яких досліджується проблема оновлення парадигмальних підходів до *виховного процесу* у системі освіти належать В. Андрущенко, В. Бех, О. Биковська, О. Дубанесюк, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Коберник, В. Бобрицька, Г. Троцко, М. Євтух, В. Лозова, А. Нісімчук, Л. Канішевська, Г. Пустовіт, В. Тернопільська, І. Трухін, О. Шпак та ін. *Загальнопсихологічні аспекти культури* розглядали О. Гуменюк, В. Заслуженюк, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, В. Рибалка, М. Садова, В. Семиченко, Ю. Трофімов, А. Фурман та ін. *Актуальними у контексті дослідження є праці, які присвячено проблемі соціалізації особистості* Т. Андрущенко, О. Безпалько, М. Безуглої, І. Бега, Р. Вайноли, Є. Головахи, О. Гомонюк, М. Вовк, А. Капська, А. Козир, О. Комаровська, С. Коновець, О. Красовська, С. Криштанович, Л. Масол, О. Матвієнко, Н. Миропольської, Н. Мойсеюк, О. Наконечної, О. Отич, Г. Падалки, Л. Панченко, В. Паньків, В. Папушиної, Н. Рідей, О. Рудницької, С. Сбруєва, О. Хижної. *Питаннями професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної галузі у закладах вищої освіти* опікувалися вчені: Н. Абашкіна, Л. Артемова, А. Богуш, Г. Беленька, Г. Борин, В. Бутенко, Н. Гавриш, І. Дичківська, О. Ємчик, А. Залізник, Л. Зданевич, С. Іванчук, Г. Іванюк, К. Крутій, Т. Кучай, О. Листопад, Т. Лісовська, І. Мардарова, О. Монке, С. Нечай, І. Онищук, О. Семенов, С. Слюсарук-Літвін, Т. Танько, Г. Цветкова, Х. Шапаренко та ін. *Особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі до педагогічного супроводу мистецьких видів діяльності* представлено у науковому доробку О. Гевко, Н. Голоти, С. Коновець, Т. Котелянець, Ю. Малікової, Ю. Малежик, С. Матвієнко, І. Новоселецької, О. Половіної, О. Попович, О. Соцької, Г. Сухорукової, Г. Тарасенко та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити низку **суперечностей на теоретичному рівні** між: зрослими потребами сучасного суспільства до рівня культури особистості й недостатнім урахуванням цієї потреби у системі виховання у вищій школі; вимогами до майбутніх педагогічних працівників ЗДО і недостатньою обґрунтованістю теорії і методики їх виховання художньо-естетичної культури; **на методичному рівні** між: необхідністю імплементації еталонної Референтної системи Ради Європи компетенцій для демократичної культури (RFCDC) щодо активізації й відповідальності у громадянському суспільстві та недосконалості методологічного базису теорії й методики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників у забезпеченні реалізації ключових векторів ролі виховання для формування – аксіологічного потенціалу гідності Людини у полікультурному різноманітті, наративів шанобливого ставлення до соціокультурної інноватики, уміння критичного і наукового мислення й рефлексії, розкритті когнітивного потенціалу рівноправного й міжкультурного навчання та виховання; наявністю у майбутніх фахівців дошкільної галузі інтеграційних знань і недостатньою увагою до міждисциплінарної – мультимодусної інтеграції галузей наук і знань як передумови виховання художньо-естетичної культури.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня розробленість у педагогічній теорії та практиці, потреба усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації

«Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (2018–2024 рр.) та відображено наукові дослідження у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР 0117U004914, 2016–2019 рр.) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку» (ДР 0122U000046 2022–2024 рр.).

Тему дисертаційної роботи «Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 3 від 29 вересня 2022 р.).

Мета дослідження: розроблення, обґрунтування та праксеологічна перевірка семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. Здійснити структурно-логічний та дефінітивний аналіз тезаурусу та понятійно-категоріального апарату виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

2. Обґрунтувати семантику та розробити зміст, структуру і методику організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти на основі компаративного аналізу експериментальної площадки дослідження у закладах вищої освіти.

3. Розробити та обґрунтувати концепцію, семантичну систему та однойменну модель організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

4. Сформувати критеріальний апарат диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у визначених організаційно-педагогічних умовах.

5. Розробити методологічний зміст, структуру та методичне забезпечення мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».

6. Здійснити праксеологічний аналіз моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

7. Здійснити експертне оцінювання ефективності моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – процес виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Предмет дослідження – семантична система організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Концепція дослідження. Основоположною концептуальною ідеєю дослідження є нарощення методологічного потенціалу теорії і методики організації виховання художньо-

естетичної культури педагогічних працівників ЗДО як:

- *соціально-філософського* феномену превалюючих парадигм концепцій, стратегій Освіти – «для всіх», «впродовж життя», «для сталого розвитку», «майбутнього» та «демократичної культури глобальної освіти»;

- забезпечення *систематичної синергії* конкретно-наукового та мультидисциплінарного організаційно-методичного та інформаційно-технологічного супроводу системи організації виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників ЗДО, цілеспрямованої на наслідування, набуття й розвиток – цінностей Миру, Волі, Віри, Духу незламності українського народу з метою сталого розвитку на засадах демократичної культури глобальної освіти розкриття академічного потенціалу *аксіологічного футуризму* виховання для нинішніх і майбутніх поколінь;

- збереження, забезпечення й відтворення, у контексті *соціокультурної інноватики*, національної інтелектуальної, природоохоронної та художньо-естетичної спадщини держави, її академічних (наукових) шкіл виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО різноманітних соціокультурних форм організації процесів освітньо-науково-пізнавального та виховного в ЗВО для пролонгованої професійної, соціальної зайнятості й самозайнятості згідно акмеологічного, культурологічного, соціально-економічного, екологічнобезпечного бачення «майбутнього» особистістю педагога та громадянина, його соціального статусу та відповідальності;

- розбудова та продукування ефективних систем, програм і планів організації виховання, розроблення портативних освітніх, освітньо-наукових, консалтингово-дорадчих, рекреаційних та ревіталізаційних стратегій виховання для реалізації правових гарантій соціального захисту і *безбар'єрності* виховання художньо-естетичної культури у майбутніх педагогічних працівників ЗДО як частини національного та світового культурного надбання;

- дієвого соціокультурного механізму реалізації *солідарності і консолідації* Плану дії Ради Європи для України (2005, 2023рр.) у воєнний та повоєнний стани згідно європейських стандартів (розбудови архітектури плюралістичного, достовірного інформаційного простору зі збалансованістю правових гарантій та політичних пріоритетів (освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм ЗВО); гарантій гендерної рівноправності та уникнення і захисту потерпілих від насильства, прав дитинства; запобігання дискримінації, підтримки інклюзії й безпеки меншин; рівноважного балансу соціального захисту потерпілих від воєнної агресії; гарантування участі громадськості у забезпеченні стійкості демократизації на усіх рівнях; сприяння провладним та інституційним органам підтримки гарантій права на здобуття освіти, достойного виховання, відновлення міцності освітньо-наукових систем, їх інклюзивності та соціальної згуртованості у набутті якості освіти, якості й безпеки життя з правом пролонгованої зайнятості; пропагування культурної, академічної та природоохоронної спадщини фундаменталізації розбудови й розвитку культурмистецького потенціалу); Нової стратегії соціальної згуртованості (2010р.) як умови динамічного розвитку та соціальної справедливості, демократизації, безпеки, сталого розвитку з врахуванням Стандартів Ради ЄС (Рекомендації Комітету міністрів Ради ЄС державам-членам про доступ молоді до соціальних прав, також прав на роботу, участь в громадському самоврядуванні; Хартія Ради ЄС з освіти для демократичного громадянства та дотриманням прав людини) у механізмах інвестування згуртованого суспільства, нарощення спільної соціальної відповідальності, забезпечення суспільного діалогу громадянської активності, соціальної й академічної мобільності в

ухваленні демократичних рішень та розбудови безпечного майбутнього для нинішніх і прийдешніх поколінь; Плану дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова».

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – матетики (наукового пізнання): індуктивний (зі формування загальних захисних положень зі притаманних закономірностей окремим предметам пізнання, зокрема структурно-змістовим складовим семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО), раціоналістичний (розроблення та добір принципів раціональної організації управління, системних видів, форм, методів організації виховної діяльності, організаційно-методичних заходів, організаційно-педагогічних умов раціональної організації процесу виховання художньо-естетичної культури), діалектичний (дослідження мистецтва у раціональному дискурсі наукової логіки вивчення суб'єктивного благополуччя особистості педагога та встановлення логічних форм розвитку змісту організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО, його пізнання та забезпечення дослідження якостей безпеки життєдіяльності соціокультурних форм), феноменологічний (встановлення феноменологічної структури і змісту місії виховання, соціально-філософського та психолого-педагогічного дуального феномену художньо-естетичної культури педагогічних працівників, феномену соціокультурних надбань академічної й природоохоронної спадщини і їх ролі у формуванні соціокультурних універсалій майбутніх фахівців), системний (встановлення системних взаємин у складових концептах підсистемах, етапах, циклах навчання та виховання педагогічних працівників ЗДО, а саме взаємозалежностей системи знань (мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти») і виховної діяльності за призначенням функцій системної методології виховання; визначення особливостей системи орієнтованих на організацію діяльності як способу пізнання, навчання щодо архітектоніки, структурно-, логічної, організаційної й семантичної будови і засобу педагогічної/виховної діяльності);

аналізу за видами аналітичної діяльності: за типом об'єкта дослідження та галузі науки і знань – педагогічний аналіз (вивчення процесу виховання), за типом методу – системний (структурно-, логічний, функціональний, організаційний для визначення стану і розвитку семантичної системи організації виховання); компаративний (встановлення характерних особливостей освітньо-професійних програм, планів підготовки і виховної роботи педагогічних працівників ЗДО); праксеологічний (верифікація ефективності системи організації виховання художньо-естетичної культури майбутніх фахівців); контент-аналіз (прикладні дослідження текстової інформації нормативно-правових актів регулювання в сфері освіти, науки й інноватики, також змісту процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО);

емпіричні – спостереження (соціологічні, культурологічні, психолого-педагогічні: нестандартизовані, структуровані, зовнішні, ситуативні, лабораторні, систематичні, епізодичні, випадкові, панельні, наглядові) щодо організаційно-педагогічних і виховних особливостей ефективності семантичної системи організації виховання, також особистих характеристик здобувачів освіти, розкритих у процесі виховання художньо-естетичної культури; опис (наукового переказу естетичного, духовного, чуттєво-емоційного базису на симіотичну мову обробки даних; абрисів проектування концептуальної й імітаційної моделей); параметральна метрика (визначення показників і параметрів диференційованого

оцінювання за категоріальним апаратом праксеології системи, процесу, методики та релевантності); аналогії (формування часткових, загальних і концептуальних висновків захисних положень наукової новизни); концептуальне та імітаційне моделювання (проектування моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО); експеримент (педагогічний, соціальний – створення організаційно-педагогічних умов для об'єкта дослідження (процесу виховання) та встановлення особливостей функціоналу, тенденцій закономірностей та верифікації дослідження) теоретичний, мисленевий, практичного досвіду;

організаційні – регламентаційні та організаційно-стабілізуючі (визначення, підтримка, забезпечення та покращення архітектури семантичної системи для досягнення бажаної якості підготовки й розвитку педагогічних працівників зі сформованими соціокультурними універсальними художньо-естетичної культури; встановлення функціональних повноважень за відповідальними учасниками освітнього й виховного процесів, закріплення функціоналу у системних видах виховної діяльності, координаційно-субординаційної взаємодії й відповідальності суб'єктів і об'єктів організаційно-педагогічного/виховного впливу);

організаційно-педагогічні – порівняльний (поперечний скринінг) для встановлення динаміки виховних функцій шляхом компаративістики властивостей процесу і системи їх розвитку на етапах дослідження, навчання і виховання; лонгітюдний (горизонтальний скринінг) детермінованих досліджень тенденцій закономірностей розвитку та формування особистості педагогічного працівника; комплексний (диференціація підходів для вивчення об'єкта);

статистичні – математичні, імітаційні та статистичні – математичного моделювання для розробки та перевірки семантичної системи виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; обробка, якісний та кількісний аналіз отриманих експериментальних даних для узагальнення та формулювання висновків за результатами дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційні положення, що найбільшою мірою розкривають новизну дослідження, полягають у тому, що *вперше* :

- *сформульовано й науково обґрунтовано* засади теорії і методики організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО;
- *розроблено й обґрунтовано* концепцію і семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових категорій виховання;
- *розроблено, обґрунтовано й верифіковано* модель семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; методики – організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її диференційованої діагностики праксеологічної перевірки;
- *розроблено, обґрунтовано й апробовано* мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»;
- *сформульовано у авторському трактуванні* дефініції «виховання», «художньо-естетична культура педагогічних працівників ЗДО», «процес виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО», «організація виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО»;

- *обґрунтовано, розроблено та запропоновано* матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових категорій процесу виховання художньо-естетичної культури майбутніх педагогічних працівників (за напрямками – особисті прагнення активізації досягнення суб'єктивного благополуччя; освіченість, досвід та розвиток компетенцій особистості; соціалізація, мобільність і спроможність пролонгованої зайнятості особистості; духовність, зрілість, естетичний розвиток для якісних перетворень життя особистості; природа, аксіологія, семантика культури у соціокультурній діяльності та/або житті особистості), критеріальний апарат диференційованої діагностики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО (за критеріями – мотиваційний, когнітивний, суспільний, художньо-естетичний (модерний, культурформульвальний) та естетично-просторовий (аксіологічно моделюючий – футуристичний), рівнями – прекаріативний, несформований, достатній середній, потенційний модерний та естетично-ефективний), організаційно-педагогічні умови семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО (демократична культура глобальної освіти; екологічна культура і менеджмент та безбар'єрність виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО);

- *розкрито* хронологічні аспекти правового регулювання процесу виховання у системі неперервної освіти педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;

- *обґрунтовано та удосконалено* зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; *розкрито* сучасне бачення превалюючих моделей систем виховання для забезпечення формування художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО;

- *уточнено* у ході дефінітивного аналізу діагностики моделей полімовне тлумачення поняття «виховання» за основними категоріями його трактування;

- *удосконалено* структуру та семантичний зміст спецкурсів та факультативів «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура»;

- *розвитку* набули методологія системного управління в теоретичних і методичних аспектах організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та методологія педагогічних досліджень теорії і методики виховання.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що створено й упроваджено в ЗВО авторські: семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти; «Методику організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»; мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» – забезпечення інтегрованого комплексу навчальних дисциплін галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» («Українська культура», «Етика та естетика», «БЖД», «Педагогічна творчість», «Вступ до спеціальності», «Основи наукових знань», «Методика ознайомлення дітей з мистецтвом», «Вікова фізіологія і валеологія», «Основи природознавства з методикою виховання до сталого розвитку», «Культура мовлення і виразне читання», «Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною», «Методика і технології соціалізації дітей дошкільного віку», «Арт-терапія в роботі з дітьми», «Екологічна культура і менеджмент», «Універсальний дизайн в дошкільній освіті»), спецкурси та факультативи «Організація процесу виховання

художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура», практик (культурологічна, навчальна і виробнича); «Методику диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».

Практичне значення для науковців, педагогів, практиків мають методологічні напрацювання теоретичних і методичних аспектів виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників: неперервності професійного розвитку педагогічних кадрів на засадах освітнього менеджменту; програмного забезпечення формування соціокультурних універсалій у педагогічних працівників ЗДО; дефінітивного удосконалення методології культури; міжнародного та вітчизняного досвіду правового та технічного регулювання неперервної освіти, які розкрито в колективних монографіях «Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку», «Забезпечення природничо-гуманітарного циклу науково-методичної системи формування професійних компетентностей зі сталого розвитку у викладачів на засадах концепції неперервної освіти впродовж життя», «Методологія неперервної освіти та наукового дослідження», «Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities: collective monograph», «Pedagogy and psychology of postmodernism: values, competence, digitalization», «Теоретичні і технологічні засади професійної підготовки здобувача вищої освіти до формування соціально успішної особистості у дитинстві». Практичний науково-методичний доробок орієнтовано на освітньо-практичний та освітньо-науковий рівні та ступені професійної підготовки бакалаврів, магістрів і PhD-здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта», галузі знань 02 Мистецтво і культура спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», а також для системи неперервної освіти і реалізації стратегій освіти – для сталого розвитку, впродовж життя; безбар'єрності, демократичної культури глобальної освіти майбутнього.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт впровадження № 251 від 25.04.2024 р.), Волинський національний університет імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1124 від 11.04.2024 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, (довідка № 447/01 від 26.03.2024р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/87 від 09.04.2024 р.) та Бердянського державного педагогічного університету (довідка №51-08/229 від 08.04.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі запропоновані до захисту наукові положення дисертації належать автору. У колективних монографіях: «Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку» у підрозділі «Парадигма сталості інформаційного суспільства» автором проаналізовано інноваційні підходи та механізми розробки моделей, змісту, технологій професійного розвитку педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти [1]; «Забезпечення природничо-гуманітарного циклу науково-методичної системи формування професійних компетентностей зі сталого розвитку у викладачів на засадах концепції неперервної освіти впродовж життя розкрито питання програмного забезпечення ЗДО; «Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку» у підрозділі «Управління системами післядипломної освіти» уточнено сутність поняття професійна компетентність працівника закладу дошкільної освіти крізь призму наукових досліджень [3]; «Методологія неперервної освіти та наукового дослідження» у

розділі «Методологічні підходи теоретичного тлумачення тезаурусу культури» розглянуто загальнонаукові положення щодо феномену поняття культура [4]; «Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities» на прикладі країн Північної Європи уточнено методику розвитку професійної компетентності педагогічних працівників ЗДО засобами мультимедійних технологій [5]; «Pedagogy and psychology of postmodernism: values, competence, digitalization» подано аналіз правового нормативного регулювання неперервної педагогічної освіти [6]; «Теоретичні і технологічні засади професійної підготовки здобувача вищої освіти до формування соціально успішної особистості у дитинстві» у розділі «професійна підготовка практичного психолога і педагога до формування соціальної успішності особистості дитини дошкільного і молодшого шкільного віку» представлено досвід використання інноваційних педагогічних технологій у навчанні майбутніх вихователів під час воєнного стану [7].

У тезах [35, 36, 38] уточнено зміст ключових дефініцій професійної компетентності та критерії сформованості професійної компетентності майбутнього педагога; [39, 41] розкрито пріоритетні напрями та тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства; [43] обґрунтовано елементи освітнього менеджменту; окреслено шляхи індивідуальної професійної траєкторії вихователя дошкільної освіти [40, 42]; теоретичні новації в освіті дорослих [43]; зарубіжний досвід реалізації системи безперервної освіти [45]; проаналізовано наукові праці учених-філософів у дослідженнях концепції неперервної освіти [47]; застосування мультимедійних технологій в освітньо-інформаційному середовищі закладу дошкільної освіти [53, 54]; розкрито проблему комп'ютерної грамотності як складової професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти [56, 58]; узагальнено наукові доробки щодо визначення поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність» педагогічних працівників ЗДО [57]; обґрунтовано архітектуру культури, її понятійно-категоріального апарату [59, 63, 66]; розкрито необхідність впровадження інноваційних стратегій в дошкільній освіті [60, 67]; розглянуто проблему виховання художньо-естетичної культури педагога дошкільної освіти в контексті психолого-педагогічних знань [61, 62, 68, 72]; охарактеризовано унікальність впливу духовної культури на особистість, забезпечення соціокультурного розвитку соціуму [64]; здійснено аналіз стану сучасних тенденцій розвитку соціально успішної особистості [70]; розкрито проблему підвищення якості естетичної освіти як чинника модернізації підготовки майбутніх фахівців ЗДО [65, 71].

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати обговорювалися на міжкафедральних семінарах, щорічних звітно-наукових конференціях Українського державного університету імені Михайла Драгоманова 2016-2024 рр. Провідні положення дослідження обговорено на симпозіумах, семінарах, круглих столах, міжнародних науково-практичних конференціях: «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (Рівне, Україна, 2018 р.), «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, Україна, 2018 р.), «Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки» (Київ, 2018 р.), «Теорія і практика розвитку наукових знань» (Київ, Україна, 2018 р.), «Педагогічні науки; історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (Дніпро, Україна, 2019 р.), «Педагогічні науки; історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (Корк, Ірландія, 2019 р.), «Інновації в освіті: сучасні методи та їх практичне застосування» (Харків, Україна, 2019 р.), «Виклики науки сучасності» (Вашингтон, США, 2019 р.), «Пріоритетні напрями розвитку науки» (Львів, Україна, 2019 р.), «Проблеми та

досягнення сучасної науки» (Валетта, Мальта, 2019 р.), «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (Херсон, Україна, 2020 р.), «Наука, суспільство, освіта: проблеми та перспективи розвитку» (Харків, Україна, 2020 р.), «Інноваційний розвиток науки та освіти» (Афіни, Греція, 2020 р.), «Наукове забезпечення технологічного прогресу ХХІ сторіччя» (Чернівці, Україна, 2020 р.), «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Глухів, Україна, 2020 р.), «Наука, суспільство, освіта: проблеми та перспективи розвитку» (Харків, Україна, 2020 р.), «Сучасні стратегії розвитку університету в контексті євроінтеграції» (Київ, Україна, 2020 р.), «Публічна комунікація в науці: філософський, культурний, політичний, економічний та ІТ-контекст» (Хьюстон, США, 2020 р.), «Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві» (Київ, Україна, 2020 р.), «Наука, суспільство, освіта: актуальні питання та перспективи розвитку» (Харків, Україна, 2020 р.), «Європейські наукові дискусії» (Рим, Італія, 2021 р.), «Формування інноваційного потенціалу світової науки» (Тель-Авів, Ізраїль, 2021 р.), «Дошкільна освіта в епоху постмодернізму: європейський досвід, інноваційні практики» (Київ, Україна, 2022 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку наукових досліджень» (Орлеан, Франція, 2022 р.), «Сучасна наука: інновації та перспективи» (Стокгольм, Швеція, 2022 р.), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Тепліце, Чехія, 2022), «Наукові тенденції та тренди в умовах глобалізації» (Умео, Швеція, 2023 р.), «Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність» (Житомир, Україна, 2023р.).

Кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки на тему «Навчання як умова активізації творчості в образотворчій діяльності дошкільників» було захищено у 1995 р. у Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського (Одеса, Україна). У тексті докторського дослідження матеріали кандидатської роботи не використовуються.

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження відображено у 60 публікаціях, серед них 2 монографії (колективні); 20 статтях у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки, 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних (із них 3 – включено до наукометричної бази Index Copernicus, 5 – до наукометричної бази Web of Science), 26 працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 колективних монографіях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації відповідає вимогам, серед них відповідного тексту в осяжному об'ємі.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дисертаційної роботи, висвітлено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих у співавторстві працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, окреслено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти**» здійснено – структурно-логічний аналіз тезаурусу виховання художньої й естетичної культури та дефінітивний аналіз понятійно-категоріального апарату виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; виокремлено та узагальнено правове та технічне регулювання процесу виховання у системі неперервної освіти педагогічних працівників ЗДО.

Завдяки здійсненню структурно-логічного та дефінітивного аналізу офіційного трактування представлення (оприлюднення) майже 20-ти мов країн Світу розкрито національні бачення поняття «виховання» як-то: виховання дитини батьками, вплив на поведінку та прийняття моральних рішень (Сполучене королівство Великої Британії); процес спрямований на набуття особистісних якостей, ставлення до світу, норм і форм поведінки (Республіка Болгарія); процес передачі знань і досвіду, культивування навичок і здібностей людини в школах або в інший спосіб, з метою формування його життєвих компетентностей та виконання соціальних і професійних обов'язків (Грецька Республіка); процес формування знань і вдосконалення людських здібностей (Королівство Іспанія); процес формування знань і вдосконалення людських здібностей (Італійська Республіка); формування морального стану, що проявляється в поведінці; результат соціального впливу сім'ї, школи та особистого вдосконалення; стосується моральних норм поведінки, вироблених у сім'ї з дитинства; вияв гетерономної етики, скромності та поваги у спілкуванні та діях; культура моральних якостей (Китайська Народна Республіка); організований процес, спрямований на передачу соціального культурного досвіду від покоління до покоління, ціннісна орієнтація та саморегуляція нового покоління, дотримання його гідності; формування і розвиток шанобливого ставлення особистості до людей, людської праці, культурних цінностей, природи, суспільства, держави; уможливує становлення як повноправного члена суспільства для визначення життєвої траєкторії та відповідальності (Латвійська Республіка); процес, у якому здійснюється формування особистості відповідно до суспільних стандартів (Королівство Нідерландів); соціальна взаємодія, підтримка та заохочення підростаючого покоління, активний внесок батьків у їх розвиток (Федеративна Республіка Німеччина); система діяльності, орієнтована на моральне, психічне та фізичне формування людини; підготовка до життя в суспільстві, виховання культурних манер (Республіка Польща); дія або процес надання/ здобуття загально-наукових знань з метою розвитку здатності міркувати та формувати судження у власній загальній інтелектуальній підготовці до дорослого життя (Португальська Республіка); цілеспрямована дія дорослого, спрямована на іншого (як правило, на дитину, підлітка); міжособистісні стосунки, коли перший усвідомлює масштаби своїх дій більшою мірою або іншим способом, ніж інші учасники стосунків (Республіка Словенія); процес планомірного і систематичного вдосконалення сенсомоторних, інтелектуальних, емоційних, моральних, духовних властивостей і здібностей дитини і дорослої людини; формування поведінки в соціально бажаному напрямі; предметом є фізичне, інтелектуальне, моральне, естетичне вдосконалення (Республіка Сербія); пряма чи опосередкована допомога дітям і молоді в школі та поза нею для отримання необхідних знань, навичок і розуміння, та самовдосконалення, віднайдення місця в суспільному житті (Турецька Республіка); навмисні та ненавмисні дії вихователя, що впливають на розвиток людської особистості (Фінляндська Республіка); результат діяльності зі формування та навчання дитини, розвитку її інтелектуальних і моральних здібностей (Французька Республіка); систематичний процес організованого навчання, який формує позитивні риси

особистості, погляди, на життя і світ, а також характер моральних, трудових і соціальних відносин (Республіка Хорватія); репетиторство в роки навчання (Королівство Швеція); виховання послідовників (Японська Держава); цілеспрямована та планомірна діяльність сім'ї, школи, молодіжних організацій, яка спрямована на виховання підростаючого покоління (Угорщина).

Завдяки діагностиці моделей дефінітивного полімовного тлумачення поняття «виховання» встановлено класифікаційні ознаки критеріїв змісту й структури його визначення у п'яти категоріях: I – статус, стандарт, манери, поведінка; II – когнітивність, інтелектуальний розвиток; III – аксіологічність, квалітологічність, духовність; IV – природовідповідність, життєспроможність, життєздатність, безпека життя; V – культура, які забезпечує організація процесу виховання.

Здійснено оцінку поняття «виховання» у напрямках наукового пізнання: філософського – розуміється як процес зростання та розвитку дитини в соціальному й культурному оточенні; соціологічного – тлумачиться як вплив соціального оточення на формування особистості, що призводить до усвідомлення соціального досвіду, засвоєння знань, прийняття зразків та норм поведінки, а також усвідомлення цінностей культури, охоплюючи не лише позитивні аспекти, а й конфлікти та протиріччя; відкрита соціальна система, яка забезпечується взаємодією з іншими соціальними системами, головною з яких є органічна єдність взаємодії індивідів, спільнот, соціальних інститутів і організацій; психологічного – сприймається як результат взаємодії внутрішніх психічних процесів, які формуються під впливом зовнішніх чинників, і охоплює елементи самовиховання, саморозвитку та самореалізації; – розлогого педагогічного трактування «виховання – формування особистості дитини під впливом педагогічної діяльності колективу закладу освіти», як процес ґрунтується на сучасних парадигмах та теоріях, а також на прогресивному педагогічному практично-корисному досвіді.

Відповідне місце у нашому дослідженні посідає спроба уніфікації тезаурусу поняття «культура». Встановлено, що в сучасних дискурсах виділяють наступні аспекти культури – генетичний, аксіологічний, гуманістичний, нормативний та соціологічний. Розкрито бачення, що «культура» це неоднозначне, полісемантичне, багатозмістове поняття, яке характеризується як сукупність матеріальних і духовних надбань, що віддзеркалюють історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та втілюються у результатах продуктивної діяльності; життя людей, яке виражається в поліманітності моделей поведінки та у засобах і продуктивності їхньої діяльності: в ідеях, взірцях, ідеалах, нормах, стандартах, цінностях і соціокультурних універсалах. Визначено, що комплексна багаторівнева будова системи культури (загальнолюдська – елітарна, народна, масова) обумовлюється: її функціональним різноманіттям у взаєминах людини і суспільства (традиційна, корпоративна, професійна, спеціальна культура); морфологією та динамікою культурогенезу та розвитку культури (загальнолюдська, елітарна, народна, масова та художня); міжособистісною та суспільною взаємодіями шляхом асиміляції моральних норм та правових принципів. Встановлено, що досягнення певного рівня культури передбачає набуття знань, оволодіння відповідною системою символів та знаків, а також опанування мовами для комунікації та ознайомлення з різними галузями наук і знань та видами культури і мистецтва, які відображають символічно-знакову функцію культури. Схарактеризовано унікальність впливу духовної культури на особистість, що виявляється в стимулюванні її самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення, духовного зростання в забезпеченні соціокультурного розвитку. Вказано,

що культура має визначальну роль у формуванні якості й безпеки життєдіяльності, добробуту та злагоди співіснування в контексті сталого розвитку.

На основі аналізу соціальних умов, ретроспективного розгляду історичних контекстів зумовленості цивілізаційного розвитку, розкрито зміст та особливості осмислення культури у ключових суспільно-історичних етапах: ціннісної та практичної спрямованості культури (Античність); духовної краси та її естетичного усвідомлення людиною (Класицизм); диференціації культури на «науку про природу» та «науку про культуру» (Відродження); гармонійного розвитку людських здібностей та майстерності (Просвітництво); освіченості і вихованості (XVIII ст.); процесності оновлення культури (XIX–XXI ст.). Зазначено, що культура виконує функцію передачі соціального та пізнавального досвіду через покоління та історичні епохи, відіграє ключову роль у трансляції культурної спадщини у процесі соціалізації.

Встановлено, що у сучасному науковому обігу поняття «художня культура» використовується у близькому значенні до терміну «мистецтво» як однієї з форм суспільної свідомості, виду соціокультурної діяльності, яка відображає світосприйняття у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних взірців. Охарактеризовано унікальність впливу мистецтва на духовний розвиток особистості, формування її внутрішнього світу, потреби особистості сприймати, відчувати, оцінювати та перетворювати Світ й власну індивідуальність «за законами краси». Диференційовано у класифікаційних ознаках видів мистецтва за способами матеріального втілення у його класифікації: генетична (за походженням виду); структурна (за просторовою або часовою ознакою); психологічна (за пріоритетом об'єктивних або суб'єктивних чинників у творчому процесі або ж на основі сприйняття творів певного виду мистецтва); експресивна (за способом вираження або зображення дійсності); функціональна (утилітарність/ не утилітарність); семіотична (на основі мовних, програмних, інформаційних засобів конкретного виду мистецтва); матеріальна (за матеріалами, які слугують виразом художньої естетики).

Актуалізовано, з точки зору філософії, культурології, педагогічних джерел, різноманітність підходів до визначення поняття «естетична культура». У вимірі діяльнісного підходу естетичну культуру окреслено як процес реалізації творчих сил, духовного потенціалу особистості. Наукова інтерпретація естетичної культури як культурологічної категорії, представлено функціонуванням духовних цінностей, художньої творчості, розвитком окремих видів і жанрів мистецтва, діяльності за законами естетики краси. Естетична культура як суспільна категорія обґрунтовується як духовне утворення, інтегральний компонент загальної культури, сукупність естетичних цінностей і рівень естетичного ставлення до навколишнього світу, що характеризує здібності, таланти і потреби особистості у сприйнятті, відчуттях, оцінюванні та для соціокультурного перетворення в епоху постмодерну.

З'ясовано сутність та зміст поняття «педагогічний працівник закладу дошкільної освіти», яким послуговуються фахівці у галузі дошкільної освіти в залежності від країни, типу послуг та функціональних обов'язків. Встановлено, що мультифакторність визначення «працівник закладу дошкільної освіти» в європейському дошкільлі дозумовлює необхідність його об'єднання загальним терміном «practitioner» (з англ. – професіонал, практикуючий дошкільний педагог, вихователі дитячих садків або раннього дитинства, вихователі, практики догляду за дітьми, вчитель раннього дитинства, педагогічний персонал).

Досліджено феноменологію художньо-естетичної культури як науково-термінологічного виміру та професійно-педагогічної якості. Зазначено, що «процес виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладу дошкільної освіти» розглядаємо як свідому позицію послідовного, логічного, академічного професійного розвитку та компетентнісного збагачення майбутніх педагогів, професійна діяльність яких спрямовується на становлення компетентностей дитини, їх позитивного заохочення до духовно-морального та художньо-естетичного розвитку. Визначено, що особистість педагогічного працівника постає координатором процесу формування «молодої особистості» за умов персонального внутрішньо-змістовного, естетично-світового та індивідуально-художнього розуміння (усвідомлення) культури як невід'ємної складової архетипу особистості. Виявлено, що специфіка набуття соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників пов'язані не лише із отриманням профільних знань у ЗВО, але і з комплексом персональних уявлень, знань та умінь майбутніх педагогів та є моделлю соціокультурної універсалізації їх пролонгованої зайнятості.

Актуалізовано, що держава забезпечує доступну та безкоштовну дошкільну, повну загальну середню, професійну, фахову передвищу та вищу освіту, регулює право на життя, опіку та підтримку й на незалежне вираження власних поглядів відповідно до Конвенції про права дитини. Систематизовано рівні профільної загальної середньої освіти: початкова, базова середня, профільна середня освіта. Набуття профільної середньої освіти має академічний та професійний напрям. Кожен громадянин України має право на вищу освіту та здобути дипломи молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії/доктора мистецтва. Ідентифіковано, що громадяни України мають право на безпечне для їх життя та здоров'я навколишнє природне середовище. Крім того, вони зобов'язані виконувати обов'язки у сфері охорони навколишнього природного середовища: зберігати природу, здійснювати охорону та раціонально використовувати її ресурси згідно законодавчих вимог і дотримуватись принципів безпеки життєдіяльності. Актуалізовано стратегію активного сприяння громадянами щодо запобігання та уникнення погіршення екологічних та соціальних ситуацій і станів виникнення загроз для здоров'я.

У другому розділі – **«Методичні засади організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»** розкрито семантику та компаративістику організації освітнього процесу професійної підготовки педагогічних працівників ЗДО в ЗВО, зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; розкрито методіку організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

Уточнено, що особливості художньо-естетичного виховання педагогічних працівників ЗДО розкриваються крізь призму удосконалення методології даного процесу. Обґрунтовано, що опанування семантично-орієнтованого виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО проєктуються через категорії: *смилова*, яка розкривається за допомогою відображення реального досвіду вихователів, його особистісного самосприйняття, ціннісну та соціально-ціннісну категорії орієнтації); *ціннісна*, в свою чергу, розкривається крізь призму особистісної парадигми педагога ЗДО, умінь, знань, навичок та відповідності мінімальним стандартам педагогічної обізнаності, соціальної взаємодії та репродукування соціально-психологічних якостей на сприйнятливую психологію дитини дошкільного віку; *соціально-ціннісна складова* концентрується на способах та механізмах естетизації дитини дошкільного віку за принципами реалізації духовних цінностей – як педагогом, так і дитиною

за принципом взаємодії «педагог та дитина»; *стилістична парадигма* індивідуального соціально-ціннісного опанування семантики виховання художньо-естетичної культури, яку розкрито згідно з необхідністю організації їх цільової життєвої підготовки для формування педагогічної майстерності передачі знань, умінь, навичок, досвіду та розвитку чуттєвого потенціалу дітей дошкільного віку.

Розкрито зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО в семантичній проєкції – пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, комунікаційної, художньо-творчої та варіювання складових видів виховання. Зазначено, що процес виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО розглядаємо як свідому позицію послідовного, логічного, академічного професійного розвитку та компетентнісного збагачення майбутніх фахівців, професійна діяльність яких спрямовується на становлення компетентностей дитини, її позитивне заохочення до духовно-морального та художньо-естетичного розвитку.

Методика організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО ґрунтується на духовно-інформаційному, інформаційно-телекомунікаційному, методологічному альянсі забезпечення теорії та методики виховання, зокрема інтегрованого комплексу системної виховної діяльності у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» зі впровадженням Мультимодусу у синергії функціонального призначення системної методології виховання, організаційного управління процесом професійної підготовки та розвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти з метою формування соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

Методику організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у авторському баченні формуємо як:

- *спосіб адміністрування освітнього процесу семантичної системи організації виховання за цільовим призначенням* (видів виховання –пізнавального, фізичного та ментального здоров'я, інтелектуального, конфесійного, правового, патріотичного, громадянського, соціального, природоохоронного, інформаційного, родинного) у напрямках розвитку складових культурпотенціалу (за видами культури – академічної, працеспроможної, етико-естетичної, національної ідентифікації, сімейної, соціально/економічної, релігійної, екологічної та комунікативно-інформаційної) майбутніх фахівців зі сформованими соціокультурними універсаліями – системними комплексоутворюючими агентами активації й перетворення соціального та освітнього простору, які виражено у найбільш усталених функціях вияву в життєдіяльності учасників освітнього процесу (особистостей і груп) взірців, усвідомлених стереотипів художньо-естетичної культури поведінки та системної діяльності (в т.ч. професійної педагогічної), яка забезпечує детерміновану підтримку сталості соціально-економічного, еколого-безпечного, інституційного та суспільного розвитку, а також консолідації, згуртованості зусиль солідарності індивідуумів і соціальних груп для наслідування та передачі надбань історичного практично-корисного досвіду, традицій, соціокультурних аксіогем у наступності прийдешніх поколінь;

- *спосіб досягнення мети* – стратегій розвитку культурного потенціалу галузей наукових знань (культури і мистецтва, освіти/педагогіки) для забезпечення ефективності виховання художньо-естетичної культури педагогічної еліти як рушійної сили естетичного перетворення соціального та освітнього простору зі гармонізації соціокультурних форм реалізації освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності;

- *агрегований методичний комплекс* – методів наукового пізнання (матетики – індуктивний раціоналістичний діалектичний феноменологічний системний), аналізу (структурно-логічний, дефінітивний, педагогічний, компаративний, функціональний, праксеологічний, контент-аналіз), емпіричних (спостереження, параметральна метрика, аналогії, концептуальне та імітаційне моделювання, експеримент – теоретичний, мисленєвий, практичного досвіду) і спеціальних методів дослідження (педагогічні, психологічні, соціологічні), статистичної обробки даних; методів навчання та виховання – за сферами О. Гребенюка (інтелектуальна – переконання та самопереконання; мотиваційна – стимулювання заохочення та покарання; емоційна – навіювання, самонавіювання; вольова – вимога, привчання; саморегулюції – корекція поведінки, саморегулювання; предметно-практична – виховних ситуацій, змагання, соціальні спроби; екзистенційна – аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); методів виховання за прикладним змістом І. Мар'єнко (пояснювально-репродуктивні, проблемно-ситуативні, привчання та вправи, стимулювання, гальмування, керівництва, самовиховання); організаційних методів – формування свідомості (переконання – розповідь, пояснення, потлумачення, лекція, етична бесіда, умовляння, навіювання, інструктаж, диспут, доповідь, приклад); організації діяльності і формування досвіду поведінки (вправи – привчання, педагогічні вимоги, суспільна думка, доручення, виховні ситуації); мотивації (стимулювання – змагання, спонукання, примус);

- *спосіб системної організації процесу виховання* художньо-естетичної культури працівників ЗДО зі сформованими соціокультурними універсальними у основних системозабезпечуючих складових елементах – системної комунікації, орієнтованої спорідненості, проблемної тематичності, форм релігійної переконаності та агностики, типової переважності виховних технологій, соціальної стратифікації, суспільної самоідентифікації, соціокультурної легітимізації аксіогема, сформованості організаційно-управлінської ієрархії, конкурентоспроможної відповідності професійним середовищам зайнятості педагогів ЗДО нових формацій (технолог виховних заходів, вихователь-методист, наставник соціалізації і соціокультурних заходів, вихователь-культуролог новатор, вихователь-менеджер організатор соціокультурного розвитку), системної успадкованості ідеалів і норм поведінки, сформованості демократичних спільнот для реалізації «Декларації про глобальну освіту в Європі до 2050 року, ініціативи Глобальної освітньої мережі Європи (зі залученням ЄС, ОЕСД, UNECE, UNESCO, молодіжних і громадських організацій, місцевих і регіональних органів влади, міжнародних інституцій, наукових кіл і друзів глобальної критики) для формування демократичної культури глобальної освіти як освіти майбутнього, прогресу освітньої політики та практики демократичного громадянства (культури недискримінації, вільного рівноправного безбар'єрного доступу до якості інклюзивної освіти та навчання впродовж життя);

- *комплекс прийомів* застосування визначених ключових пріоритетів – *ключів* послідовно-організаційних процедур впровадження рішень Пан-Європейського конгресу глобальної освіти для демократичної культури освіти майбутнього, а саме – розроблення й впровадження стратегій надійної політики та процесів підтримки глобальної освіти для забезпечення їх довготривалих перспектив (планів і програм) ефективного педагогічного впливу (системної єдності мережі згуртованості для відповідно якісного й безпечного навчання та виховання (дорожні карти, плани, програми організації й моніторингу) зі впровадження механізмів антикризового регулювання складнощами реалізації освітнього процесу й підтримки працеспроможної концепції та рамок RFCDC компетенцій

демократичної культури завдяки консалтингово-дорадчим засобам співпраці зі стейкхолдерами й педагогічної інноватики впровадження проєктів глобальної освіти; – імплементації освітніх ресурсів RFCDC з метою забезпечення соціального захисту правових гарантій демократичного громадянського суспільства, активної участі у розвитку культури демократії та мирного буття в умовах культурної різноманітності здійснення навчання й виховання формалізованих і неформальних форм соціокультурної організації освітнього процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників; – впровадження апробаційних підходів організації міждисциплінарних/мультимодусних проєктів рівноправ'я, міжкультурного навчання та полікультурного діалогу, долучення здобувачів освіти/достойних для прийняття організаційно-адміністративних рішень управління (зкладами освіти а соціальними й громадянськими інституціями) пріоритетними сегментами Євробарометру (збереження Миру, безпеки, забезпечення працеспроможності з пролонгованою зайнятістю, подолання соціально-економічного дисбалансу рівності, підтримка екологічної політики та культури впровадження екологічного менеджменту якості й безпеки життєдіяльності, уникнення бідності) та перспективне прогресування практики інклюзії в системі освіти науки й інноватики (освітньо-наукова інфраструктура забезпечує адаптаційну валентність людей з обмеженими можливостями, а прогресивні педагоги-вихователі компетентні для виховання художньо-естетичної культури у учнів/здобувачів; – уникнення гендерних стереотипів та гендерних превалювань, впровадження портативних лабільних моделей навчання та виховання для соціальних різночинних категорій, зокрема просторово локалізованих; доступ до професійного розвитку вимушених переселенців, мігрантів, дотримання вимог стратегії безбар'єрності, підтримки психо-емоційного комфорту, ментального здоров'я в умовах глобальних викликів – екологічних ризиків воєнного стану; виховання шанобливого ставлення до полікультурного різноманіття, мирної розбудови, запобігання дискримінації, розроблення й впровадження соціальних програм художньо-естетичного навчання й виховання позитивного психо-емоційного інтелекту реалізації політкоректних настанов боротьби зі зневагою до мовлення, завдяки освітньо-виховним педагогічним рамкам організації освітнього процесу), цифровий потенціал та небезпеки інформаційних перетворень професійних середовищ зайнятості (цифрові освітніх ресурсів, які є запорукою доступу інформаційної інструменталізації та архітектоніки на усіх циклах і рівнях організації навчання й виховання майбутніх і зайнятих педагогів, учнів/вихователів; передові представники бізнесу, виробничники за видами економічної діяльності, провладних і владних структур, громадських і територіально-громадських установ мають сприяти доступу освітнього контексту й відігравати агент-перетворюючу роль у вихованні, наставництві, патронаті здобувачів освіти для адаптаційного ставлення у професійному просторі й обранні прийнятих темпів і періодів навчання й виховання); усвідомлення парадигми глобальної освіти як трансформаційного підходу й механізму удосконалення освітнього й вихованого процесів в системі освіти, науки й інноватики (глобалізація освіти задіює учнів і здобувачів у взаємозалежний світ – освіти майбутнього, оскільки вони і втілюють футуристичні перспективи міжпартнерської взаємодії проєктів удосконалення, ревіталізації стану й розвитку соціокультурних форм організації систем закладів освіти, концептуалізації сфери освіти, науки й інноватики як інклюзивної, методологічно фундаментально контекстуалізованої щодо теорії й методики виховання для освіти майбутнього у глобальних вимірах сталості, якості, демократії (в якості футуристичних пріоритетів); – організації освітнього процесу й виховання художньо-естетичної культури завдяки міжнародним рамкам

і цифровим інструментам RFCDC забезпечує зрощення методологічного потенціалу виховання культури та удосконалення архітектури систем освіти, науки й інноватики, систем виховання, систем дослідження для розроблення новітніх моделей навчання й виховання зі застосуванням інноваційних методів підготовки педагогічної еліти/здобувачів/учнів зі залучення неформальних активів освіти та свідомою проєкцією перманентності майбутніх умов професійної й соціальної зайнятості, що вимагає пілотних проєктів трансформації традиційних систем виховання для забезпечення громадянських і педагогічних можливостей майбутніх фахівців у художньо-естетичному потенціалі освітніх екосистем європеїзації. Відзначено, що у процесі виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО крізь призму процесної семантики мають ураховуватися аспекти методології художнього навчання.

Здійснено компаративний аналіз загальної частини освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнях професійної педагогічної освіти в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта закладів вищої освіти – Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

У третьому розділі **«Концепція та семантична система організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»** розкрито концептуально-стратегічне бачення обґрунтування процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Концептуалізацію суспільної проблеми організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО розроблено у концептах: *соціально-філософський* (парадигмального підходу – авторитарного, природовідповідного, виховання в колективі однолітків, індивідуального виживання в умовах соціальної турбулентності глобального виміру для реалізації розуміння ідеалізму, реалізму, прагматизму, антропоцентризму та гуманізму, соціетарності у вихованні як процесі формування особистості – соціальної одиниці, провідника і спадкоємця соціокультурних цінностей, універсалій, ідентифікацій, взаємин, також сводів, правил, наративів і стандартів як представника громадянського суспільства згідно його художньо-естетичних потреб); *аксіологічного футуризму* як пріоритетного напрямку соціальної філософії, освіти/педагогіки, культури і мистецтва для нарощення методологічного потенціалу теорії і методики виховання; комплексу – дослідження, модернізації та художньо-естетичного проєктування відкритих систем у сфері освіти, науки й інноватики у визначенні аксіологічного потенціалу «освіти майбутнього» з метою розроблення стратегій та моделювання організації виховання у освітній політиці якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм закладів освіти; *системної синергії* демократичної культури глобальної освіти, академічних і культурних надбань, стратегій розвитку (програм і планів підготовки) в сфері освіти, науки й інноватики щодо втілення завдань (безпеки – національної, інформаційної, соціальної, економічної, енергетичної, екологічної та кібер-безпеки) соціального замовлення на підготовку педагогічних працівників нових формацій; синергетичний ефект досягається завдяки публічному управлінню та адмініструванню на всіх рівнях закладів освіти та його гармонізації з семантичною системою організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; *солідарності і консолідації* у формуванні та згуртованості

педагогічної еліти, актуалізації її суспільно-перетворюючої ролі в процесах та з метою консолідації українського суспільства; потрактовується як система колаборації процесів соціокультурного єднання національної ідентичності за мовою та культурою етносів і синергії соціально-економічних, еколого-безпечних, інституційних взаємин гармонізації з метою сталого розвитку України, її академічної сфери, галузі культури і мистецтва на усіх рівнях трициклової неперервної освіти; *безбар'єрності* художньо-естетичних абрисів суспільного розвитку як ціннісно-змістових домінант соціокультурної універсалізації релевантності організації процесу виховання; пріоритетів фізичної, інформаційної, цифрової, економічної, суспільної та громадянської, а також освітньої безбар'єрності для створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року з метою формування безперешкодного середовища для стратифікаційних груп населення, забезпечення рівного доступу можливостей у реалізації прав на послуги (в тому числі освітніх), сервісне обслуговування у ієрархії безбар'єрності в усіх сферах державної політики (також освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку); *соціокультурної інноватики* – модернізації академічного простору в умовах організації процесу виховання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії усіх учасників і зацікавлених представників на основі педагогічної інноватики партнерства у співробітництві зі стейкхолдерами, системній синергії взаємин академічної спільноти та громадського самоврядування, людино-, природо-, вчителе-центрованого навчання та виховання, їх публічного управління та адміністрування, педагогічне новаторство та майстерність, цифровізація системної вихованої діяльності, впровадження стратегічних інновацій щодо соціокультурної універсалізації результатів професійної підготовки педагогічних працівників з метою набуття сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

Схарактеризовано превалюючі моделі систем виховання для забезпечення формування художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Завдяки парадигмальному підходу здійснено аналіз зарубіжних наукових доктрин, що дало змогу виокремити пріоритетні превалюючі моделі систем виховання, базуючись на психолого-педагогічних кваліфікаційно-менторських стандартах, розглянуто альтернативні концепції-моделі виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО: *«набуття природної компетенції»* базується на ролі та місці Природи як естетичної цінності у житті майбутнього педагога дошкільної галузі; усвідомлення базису об'єктивних складових досконалості навколишнього природного середовища, котрі застосовують у практиці виховання педагогічні працівники ЗДО (гармонія, впорядкування, пропорції формально-змістовної єдності); *«естетико-трудова асиміляція»*, передбачає забезпечення інституційно-екзистенційного розвитку та утвердження культури праці педагогів; *«набуття естетико-художніх навичок»* передбачає уславлення естетичних та зображувально-уявних наративів особистості-педагогів дошкільної галузі. Послугуючись концептуалізацією організації процесу виховання та праксеологією практично-корисних практик виховання (вітчизняних та міжнародних) розроблено, обґрунтовано та візуалізовано семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її однойменну модель, яку спроектовано у системній єдності синергії підсистем – цільова, концептуальна, процесуально-функціональна, змістова, організаційно-методична та релевантна.

Цільова підсистема узагальнила триаду мети – стратегічної (розвиток культурного потенціалу галузей культури і мистецтва та освіти/педагогіки для ефективного забезпечення виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів освіти як агентів

модернізації та гармонізації соціокультурних форм впровадження освітньої політики якості і безпеки життя); виховання (формування соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО); дослідження (розроблення, обґрунтування та праксеологічна перевірка семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО).

Концептуальну підсистему синхронізовано у: концептах – соціально-філософський, аксіологічного футуризму, системної синергії, солідарності і консолідації, безбар'єрності та соціокультурної інноватики; підходах – методології фундаментально-філософської, конкретно- та загально-наукового пізнання, системного управління, оцінювання, практики і експертизи, методології освітньо-педагогічних та соціально-поведінкових наук (трансформаційний, системний, синергетичний, аксіологічного футуризму, безбар'єрності, соціокультурний, культурологічний, експериментальні підходи до навчання Ради Європи для Демократичної культури); підходах до виховання – комплексний та індивідуальний; принципах наукового пізнання (на рівнях пізнання, за – джерельністю інформаційного базису галузей науки і знань, сферою дії агент-перетворень, світоглядною належністю, історичними епохами розвитку методології) та системного аналізу; концептуальних принципах національного виховання – природо- та культурвідповідність, демократизація та гуманізація, народність та етнізація; принципах виховання (людино- та природоцентризму, вчитель-центрованого TALIS, цілеорієнтації, зв'язку з життям, єдності свідомості і поведінки, трудової дисципліни і працелюбства, комплексності, колективної єдності, симбіозу педагогічного впливу та ініціативності вихованця, системності, шани до особистості вихованців та розумно-достатньої вимогливості, систематичності послідовності і наступності, єдності інституційних, педагогічних вимог, сімейно-родового та громадського впливу); принципах організаційно-управлінських.

Процесуально-функціональну підсистему конкретизовано у функціях системної методології виховання (діагностико-критеріальна, інструментально-технологічна, системно-аналітична, суспільно-світоглядна, оцінно-критична, прогностично-моделююча та дизайнерська), за видами системної виховної діяльності (навчально-науково-пізнавальна, моніторингова, системного аналізу якості, цифровізація та інформаційно-телекомунікаційна, управління, планування та проєктування, прогнозування та моделювання стану та розвитку, організаційна, консалтингу та дорадництва, оцінної метрії та експертизи, корегування та поліпшення якості); у метричних формах системної виховної діяльності (за комплектацією: персональні, колективні та масові; за педагогічним впливом: словесні, практичні та наочні, дослідницькі бінарні; за видами діяльності: навчальна, психологічна, працеорієнтована, спортивна, художня, краєзнавча, соціокультурна, комунікативна, технологічна, природничо-екологічна, дослідницька; за локацією: традиційні, інституційні, мережеві, змішані, дистанційні, соціокультурні та пленерні).

Змістову підсистему забезпечено для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Дошкільна освіта» розробленим, обґрунтованим та апробованим мультимодусом «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» для ОС «Бакалавр» (освітня кваліфікація «Бакалавр дошкільної освіти») у етапах навчання (допрофорієнтаційний, профорієнтаційний, початковий загальноосвітній, формувальний фахово орієнтований, практичного стажування, професійно технологічного становлення та результативний), а також для ОС «Магістр» (освітня кваліфікація «Магістр з

дошкільної освіти») у етапах навчання (пропедевтичної профілізації, загально- та конкретно-науково-методологічний, семантично науково-пізнавальний, системно-методологічний, технологічний та практичного стажування, моніторинговий, диференційної діагностики, модерної універсалізації та релевантний); у етапах виховання (інтуїтивний (гіпотетичний), скринінговий, концептуально-стратегічний, проєктний (функціональний), планувальний (процесний), моніторинговий (формульальний), диференційно-діагностичний, модернізаційний та релевантний) та циклах виховання (ознайомчий (емпатія, потреби, мотиви за призначенням, рефлексія), становлення – досвіду, розвитку (знання, досвід, рівні етапів когнітивного розвитку та розвиток інтелектуального потенціалу), соціального визначення та мобільності (соціальної та професійної), академічний – духовності, естетичного розвитку, зрілості та якісного оцінювання у керівництві змінами в житті, аксіологічний – соціокультурної діяльності, природи особистості і культури якості і безпеки життя).

Організаційно-методична сприяла забезпеченню реалізації освітньої політики якості й безпеки життя соціокультурних форм виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників у видах виховання (інтелектуальне, фізичне, академічне; працеорієнтоване, морально-естетичне, національно-патріотичне, сімейно-родове; соціально-економічне, правове; релігійне, екологічне та інформаційне), яке здійснено у авторських методиках: організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО за допомогою методів та засобів (наукового пізнання, організаційно-методичних, навчання та виховання) та диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО для формування та розвитку видів культури – праці, академічної, етичної, національної, сімейної, соціальної, конфесійної, екологічної та комунікативної. Диференційовано загальні типи особистості (реалістичний, інтелектуальний, соціальний, артистичний, конвенційний та підприємницький) та типи особистості з естетичними проявами (статик-інертний, івент – дозвілевиий, затійник – граючий, організатор – громадський, майстер – практичний, інтелектуал – методолог, унікум – універсальний).

Визначено, обґрунтовано та запропоновано соціокультурні універсалії виховання (мистецькі, комунікаційні, академічні (освіти, науки й інноватики), квалітаційні (якості й безпеки життя), демократичні та футуристичні) та нові формації педагогів ЗДО (технолог виховних заходів, вихователь-методист, наставник соцпідтримки і заходів, вихователь культуролог новатор, вихователь-менеджер-організатор соціокультурного розвитку).

Релевантну підсистему представлено розробленим і обґрунтованим критеріальним апаратом диференційованої діагностики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у визначених організаційно-педагогічних умовах (демократична культура глобальної освіти; екологічна культура і менеджмент та безбар'єрність виховання художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО) за критеріями (мотиваційний (за призначенням, у рефлексії), когнітивний (розвитку інтелектуального потенціалу), суспільний (соціалізації, мобільності соціальної та професійної), художньо-естетичний (модерний, культурформульальний) та естетично-просторовий (аксіологічно моделюючий – футуристичний) у рівнях оцінювання сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО (прекаріативний, несформований, достатній середній, потенційний модерний та естетично-ефективний).

У четвертому розділі «Змістовно-методологічне забезпечення мультимодусу

«Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» розкрито архітектоніку виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО зі застосуванням методологічних підходів і принципів; аспекти їх соціалізації для забезпечення ефективного функціонування неперервної освіти та їх професійного розвитку у ЗДО. Розроблено, обґрунтовано й впроваджено мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» (далі – Мультимодус), зміст і структуру якого візуалізовано на рис. 1.

Складно-організовану системну ієрархію соціокультурної універсалізації вбачаємо у сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників ЗДО, а саме:

- мистецьких (образотворчих і монументально-декоративних, архітектурних, художніх, дизайнерських, театральних, музичних, виконавських, хореографічних тощо), виражених у пластичній системі; як форм художньо-естетичної цілісності виразу спроможності здобувачів освіти/вихованців у набутті, розвитку та оцінюванні досвіду традицій, архітипів творчо розвиваючого простору згідно сучасних напрямів цільових завдань (які не протирічать усталеним надбанням соціокультурного універсуму) для віднайдення нових форм і пріоритетних векторів художньо-естетичної діяльності, нових засобів та інструментів художньо-естетичної виразності культури педагогічної еліти (у соціокультурних універсаліях);

- комунікаційних – універсальних сенсів комунікативної раціональності та раціональної комунікативності у дуальності дискурсу щодо концентрації вимог розумності та універсальності вольового вияву моральної поведінки суб'єкта/суб'єктів; універсалії педагогічних працівників як притаманний їм механізм трансляції культури в умовах цифровізації та інформатизації – суспільної життєдіяльності, системної виховної роботи в закладах освіти (ЗО, ЗВО, ЗДО) та сферах освіти, науки й інноватики, культури та мистецтва для забезпечення художньо-естетичної інкультурації й соціалізації, в тому числі у професійній і соціальній пролонгованій зайнятості; універсалії як засоби інтелектуального вияву механізмів трансляції культури у формах мовленнєвих і немовленнєвих (цифрових, знакових, елементних і процесних) категорій комунікування, а також дискурсивних моделей мовленнєвого перфоменсу (мови програмування, перетворення та систематизації інформаційних потоків), в тому числі інструменту художньо-естетичного світосприйняття та світовідчуття здобувачів освіти/вихованців у сформованості здатностей встановлювати, застосовувати і підтримувати комунікації – мовленнєві, письмові та візуальні (вербальні, невербальні та письмове спілкування); як засоби художньо-естетичної культури та реалізації процесу виховання (естетики побуту, природовідповідності, мистецтва, спеціального навчання та самоосвіти й самоменеджменту) для передачі інформації в соціальних системах та інформаційного обміну повідомленнями засобами інформації, символів, знаків і образів;

- життєдіяльності, системної виховної роботи в закладах освіти (ЗО, ЗВО, ЗДО) та сферах освіти, науки й інноватики, культури та мистецтва для забезпечення художньо-естетичної інкультурації й соціалізації, в тому числі у професійній і соціальній пролонгованій зайнятості; універсалії як засоби інтелектуального вияву механізмів трансляції культури у формах мовленнєвих і немовленнєвих (цифрових, знакових, елементних і процесних) категорій комунікування, а також дискурсивних моделей мовленнєвого перфоменсу (мови програмування, перетворення та систематизації інформаційних потоків), в тому числі

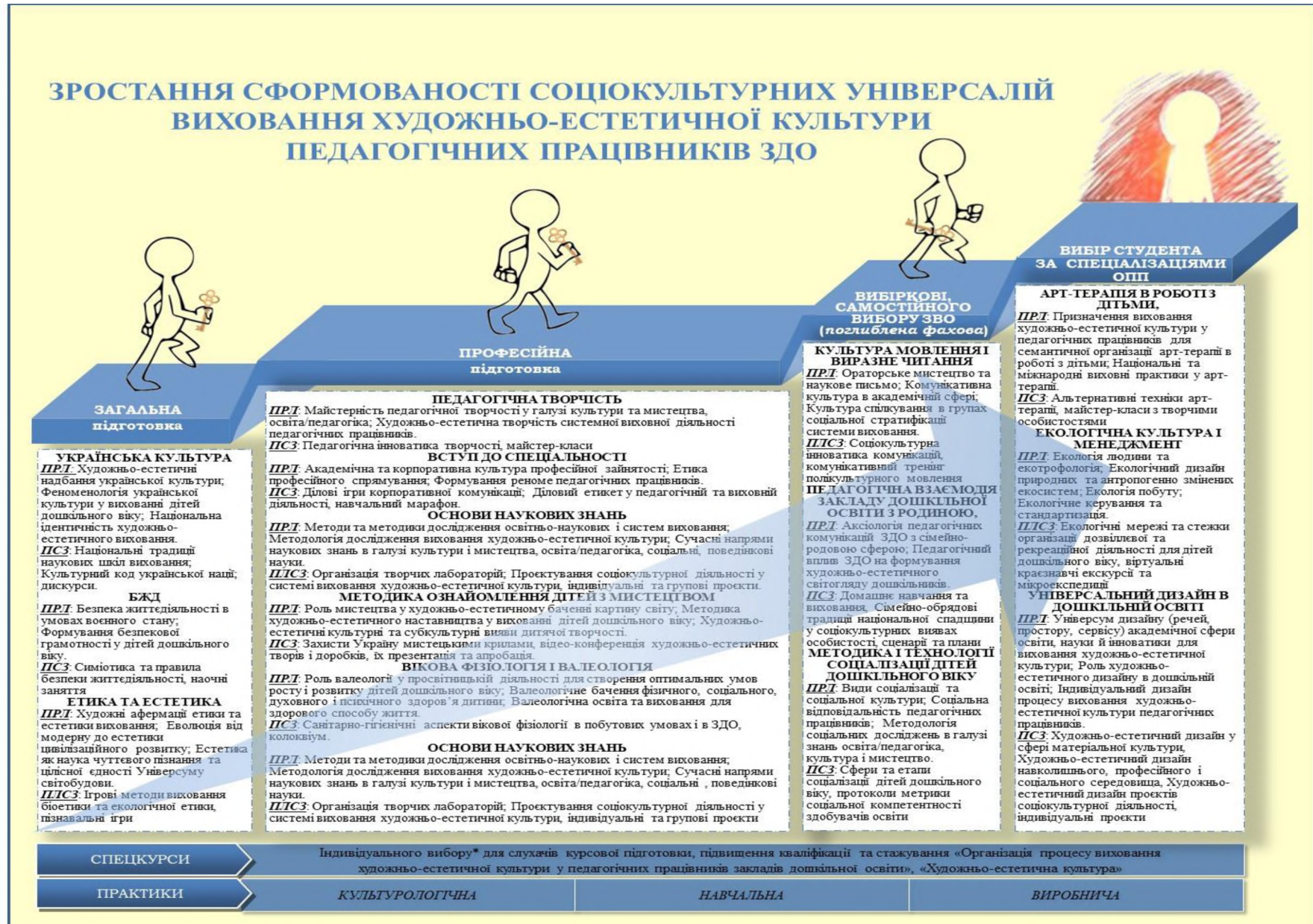

Рис. 1 Зміст і структура мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»

інструменту художньо-естетичного світосприйняття та світовідчуття здобувачів освіти/вихованців у сформованості здатностей встановлювати, застосовувати і підтримувати комунікації – мовленнєві, письмові та візуальні (вербальні, невербальні та письмове спілкування); як засоби художньо-естетичної культури та реалізації процесу виховання (естетики побуту, природовідповідності, мистецтва, спеціального навчання та самоосвіти й самоменеджменту) для передачі інформації в соціальних системах та інформаційного обміну повідомленнями засобами інформації, символів, знаків і образів;

– демократичних – за формалізацією державно-політичної організації освітньо-науково-пізнавальної діяльності соціокультурних форм ЗВО, глобально, демократичної культури освіти (впродовж життя, для сталого розвитку, освіти майбутнього), які знаходять вираз у дотриманні принципів демократії – владній більшості, рівноправності (як громадян в суспільстві, так і всіх учасників освітнього процесу), правовому захисті соціальних гарантій, стандартів верховенства закону, рівнозначному доступі до обрання в представницькі та владні органи; соціальному нагляду за діяльністю правовладних структур (також освітніх, освітньо-наукових, культурно-мистецьких інституцій), праві на участь в управлінській діяльності (суспільній, державній, інституцій, відомчій на рівнях організації та за типами призначення), плюралізмі думок, соціальних позицій щодо забезпечення якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм організації процесів навчання та виховання у ЗВО (також учасників освітнього процесу); демократичні соціокультурні універсалії реалізуються у формах демократизації – безпосередньої (загалом спільнотою) та представницької (парламентаріями-делегатами); застосовуються у рамковій системі компетенцій Ради Європи для демократичної культури (RFCDC) глобальної освіти, до яких віднесено професійний розвиток вихователів;

– академічних як взаємин (здатності, спроможності) у системі індивідуально-психологічних властивостей, які охоплюють компоненти когнітивних, комунікативних, організаційно-управлінських, морально-вольових і художньо-естетичних здібностей, здатностей до академічної культури, які сприяють ефективності організації процесів професійної підготовки й розвитку, також виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників ЗДО в ЗВО засобами – традицій академізму, наукового письма, ораторського та академічного мистецтва, збереження й наслідування традицій академічної спадщини наукових шкіл підготовки й виховання педагогічної еліти, забезпечення науково-метричного представлення академічної спільноти та позитивного реноме закладів освіти та науки на засадах етосу науки, академічної доброчесності, етики й естетики, ділового етикету та педагогічної майстерності й співробітництва (транскордонного, раціонального, міжінституційного та інституційного), а також публічного управління й адміністрування в громадянському суспільстві демократичної культури глобальної освіти;

– квалітологічних як властивості та зв'язки складових якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм організації, які оцінюються й застосовуються відповідно до умов навколишнього середовища, їх походження, функціонування та споживання загалом, сферах освіти, науки й інноватики культури та мистецтва, зокрема; соціокультурні універсалії квалітологічні – як соціально-філософська категорія вияву характерних рис об'єкту, що обумовлює спільність або відмінність якості й безпеки міжособистісних зав'язків, їм притаманних якісно, але кількісно індивідуальних для кожного об'єкту/його складових; як триєдність складових науки про якість – квалітології (закони, принципи, формування й реалізації якості процесів і явищ), кваліметрії й метрології (параметральної метрики оцінювання якості й безпеки), теорій управління якістю (закони,

принципи способи, системи, методологій й технологій організації, управління якістю праці); як предмет якості процесів і явищ, які асимільовані у суспільній практиці соціокультурної організації професійної підготовки та розвитку, також виховання художньо-естетичної культури педагогів/вихователів і здобувачів освіти/вихованців у ЗВО, зокрема культури якості (ділової, корпоративної, споживчої у складових спільної квалітаційної ментальності, відкритості спілкування, доступності інформації, практично корисному досвіду освітніх дослідницьких та соціокультурних практик) й культури безпеки (запобігання ризиків, небезпек, загроз цільового призначення розвитку, також усталеним взірцям аксіології навколишнього середовища, зокрема також громадян, соціуму держави та сталого розвитку, загалом;

– футуристичних – мотиваційні вподобання щодо майбутнього цінностей у передбаченні та запобіганні ризикам і загрозам небезпек індустріально-технічного розвитку цивілізації, її цифровізації, кіберорієнтації, роботизації тощо, у аксіологічній концепції антропоцентричного та культууроорієнтованого майбутнього; особистісні цінності та прогностика їх моделювання щодо ідентифікації аксіологічної спадщини майбутнього, семантичні аксіологічні каталізatori/тригери пролонгування або спростування у перспективі аксіологічного футуризму; аксіологічна валентність перспектив вияву амплітуди цінностей, їх векторизації у дислокаціях аксіологічних траєкторій сценаріїв формування аксіологічних систем на основі прогнозів стану та розвитку освітньої аксіології у соціальному вимірі, ґрунтуючись на досвіді минулого; аксіологічні абриси футуризму постіндустріального етапу цифровізації, кібереалізації, роботизації в глобальних екологічних, соціально-гуманітарних, біосоціальних біфуркаціях у системі цінностей майбутнього; аксіологічний потенціал морально-етичних цінностей та антицінностей у прогнозованій перспективі ціннісних аспектів розвитку – аксіогем, які оцінюються у ефектах суб'єкт-суб'єктної взаємодії моральних реципієнтів і активаторів (новаторів); горизонтів методології – аксіології, деонтології, етики, аксіологічного футуризму у потенціалі можливостей майбутнього сфери освіти, науки й інноватики, культури і мистецтва у європейського простору освіти й наукового дослідництва як рушія сталого цивілізаційного розвитку; горизонтів аксіологічного простору/потенціалу футуристичних можливостей абрисів у складових компонентах аксіології (також освітньої), набір позитивних/негативних переконань, прагнень, які індивідуум або спільнота мотивовані застосовувати, морально-етичні наративи, в яких вони зацікавлені, взаємини вартісної взаємодії між цінностями та суб'єктами, контури аксіологічних трансформацій; морально-етичні інтереси комплектації суб'єктів, трансформації пріоритетів у ранжуванні їх цінностей; реперів трансформацій – інтелектуальні рушії змін індивідуально усвідомлених особистісних і ціннісних орієнтацій, суперечності та невідповідності внутрішньо системної аксіології, раціональні судження та дискурси зі встановленням вияву наслідків впливу цілісних переконань, матеріальні перетворення умов життєдіяльності, внутрішньо системні цінності виховного впливу, цінності зовнішнього відгуку на інформаційно-технологічні педагогічні дії у соціальному вимірі майбутніх перспектив.

У п'ятому розділі «Верифікація моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» здійснено планування та поетапну реалізацію педагогічного експерименту, який організовано за етапами дослідження: пропедевтичним – стратифікація груп соціальних категорій здобувачів освіти для визначення стратегій мотивації у вихованні культури; аксіологічним –

цінності соціалізації для встановлення ціннісних орієнтацій соціалізації, соціологічних концептів, ціннісно-орієнтованих позицій у здобувачів освіти; констатувальним (моніторинговим) для застосування розробленого критеріального апарату диференційованої діагностики результатів навчання і виховання та ранжування контингенту експериментальної площадки на контрольні (далі – КГ) й експериментальні (далі – ЕГ) групи; формувально-художньо-естетичним зі впровадженням та апробацією моделі семантичної системи організації виховання та методики організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та праксеологічним аналізом розробленої моделі з експертним оцінюванням.

Проектування та обґрунтування моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО (рис.2) здійснено відповідно соціального замовлення на підготовку та розвиток майбутніх фахівців та відповідність їх конкурентоспроможності кон'юктури ринків праці відповідно професійних середовищ майбутньої та пролонгованої зайнятості за типами ЗДО (ясла, ясла-садок, дитячий садок, ясла-садок компенсуючого типу для дітей з особливими освітніми потребами, будинок-дитини – ЗДО системи охорони здоров'я, медико-соціального захисту дітей сиріт і позбавлених батьківського піклування, дитячий будинок інтернатного типу, ясла-садок сімейного типу, ясла-садок комбінованого типу, центр розвитку дитини), державної та недержавної форм власності. Перспективи професійної зайнятості майбутніх педагогічних працівників встановлено згідно можливостей присвоєння кваліфікацій ЗВО експериментальної площадки дослідження та узгоджено зі покажчиком Національного класифікатора України, класифікатором ДК 003:2010 (16.01.2023 р. – остання редакція) та Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (19.10.2021 р.) №755-21– здобувачі ОС «Бакалавр» зі освітньою кваліфікацією – Бакалавр дошкільної освіти. Вихователь закладу дошкільної освіти, які потенційно можуть бути працевлаштовані згідно кодів професій як фахівці, вихователі та асистенти вихователів, відповідно – 3320 фахівці дошкільної освіти, 3330 асистент вихователя, 3340 вихователь, 2332 вихователь закладу дошкільної освіти, 5131 гувернер, 2351.2 вихователь-методист, 2332 методист дошкільного виховання, 23143 організатор культурно-дозвілєвої діяльності, а також узгоджено Міжнародною стандартною класифікацією професій (ISCO-08) – 234 початкова школа та раннє дитинство, 2342 вихователь дітей раннього віку; здобувачі ОС «Магістр» зі освітньою кваліфікацією – Магістр дошкільної освіти. Керівник (директор) закладу дошкільної освіти можуть працевлаштуватися відповідно на посаді – 1210.1 директор дошкільного виховного закладу, 1229.1 завідувач відділу (у складі управління освітою), 1229.4 директор (завідувач) дошкільного навчального закладу, 1493 менеджер (управитель) систем якості (012 Дошкільна освіта), 2332 методист дошкільної освіти/виховання, 2351.2 (20305) вихователь-методист, 3320 фахівці з дошкільної освіти/виховання.

У педагогічному експерименті задіяно 854 здобувачів освіти, з них 429 особи складала контрольна (далі – КГ) та 425 – експериментальна (далі – ЕГ) групи закладів вищої освіти – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

Розроблено, обґрунтовано та структуровано завдяки теоретичним методам матетики та емпіричного дослідження матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових

СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ
на виховання художньо-естетичної культури майбутніх фахівців

Організаційно-педагогічна умова 1. Демократична культура глобальної освіти

МЕТА

- стратегічна:** розвиток культурного потенціалу галузей культури і мистецтва та освіти/педагогіки для ефективного забезпечення виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів освіти як агентів модернізації та гармонізації соціокультурних форм впровадження освітньої політики якості і безпеки життя;
- системи виховання:** формування соціокультурних універсалий виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;
- дослідження:** розроблення, обґрунтування та праксеологічна перевірка семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти

КОНЦЕПТИ

Соціально-філософський Аксиологічного футуризму Системної синергії Солідарності і консолідації Безбар'єрності Соціокультурної інноватики

ПІДХОДИ:

- методології фундаментально-філософської, конкретно- та загально-наукового пізнання, системного управління, оцінювання, практики і експертизи;
- методології освітньо-педагогічних та соціально-поведінкових наук – трансформаційний, системний, синергетичний, аксиологічного футуризму, безбар'єрності, соціокультурний, культурологічний, експериментальні підходи до навчання RFCDC;
- підходи виховачів – комплексний, індивідуальний

ПРИНЦИПИ:

- наукового пізнання (на рівнях пізнання, за – джерельністю інформаційного базису галузей науки і знань, сферою дії агент-перетворень, світоглядною належністю, історичними епохами розвитку методології), системного аналізу;
- Концептуальні принципи національного виховання** – природо- та культурвідповідність, демократизація та гуманізація, народність та етнізація;
- принципи виховання** – людино- та природоцентризму, вчитель-центрований TALIS, цілеорієнтації, зв'язку з життям, єдності свідомості і поведінки, трудової дисципліни і працелюбства, комплексності, колективної єдності, символу педагогічного впливу та ініціативності вихованця, системності, шани до особистості вихованців та розумно достатньої вимогливості, систематичності послідовності і наступності, єдності інституційних, педагогічних вимог, сімейно-родового та громадського впливу; **принципи організаційно-управлінські.**

ФУНКЦІИ системної методології виховання

- Діагностико-критеріальна (диференціація)
- Інструментально-технологічна
- Системно-аналітична
- Оцінно-критична
- Суспільно-світоглядна
- Прогностично-модельюча
- Дизайнерська

ВИДИ системної виховної діяльності

- Навчально-науково-пізнавальна
- Управління, планування та проєктування
- Моніторингова, системного аналізу якості
- Цифровізація та інформаційно-телекомунікаційна
- Прогнозування та моделювання стану та розвитку
- Організаційна
- Оцінної метрії та експертизи
- Консалтингу та дорадництва
- Корегування та поліпшення якості

ФОРМИ системної виховної діяльності

- За комплектацією:** персональні, колективні та масові
- За педагогічним впливом:** словесні, практичні та наочні, дослідницькі бінарні
- За видами діяльності:** навчальна, психологічна, працеорієнтована, спортивна, художня, красноріччя, соціокультурна, комунікативна, технологічна, природничо-екологічна, дослідницька
- За локацією:** традиційні, інституційні, мережеві, змішані, дистанційні, соціокультурні, пленерні

Організаційно-педагогічна умова 2. Екологічна культура і менеджмент

ОС «Бакалавр»
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна освіта, ОПП «Дошкільна освіта», освітня кваліфікація «Бакалавр дошкільної освіти»

ЦИКЛИ навчання

- Загальна підготовка
- Професійна підготовка (психолого-педагогічна, науково-предметна та практична)

ЕТАПИ

допрофорієнтаційний, профорієнтаційний, початковий загальноосвітній, формувальний фахово-орієнтований, практичного стажування, професійно-технологічного становлення, результативний

ЦИКЛИ виховання:

- ознайомчий (емпатія, потреби, мотиви за призначенням, рефлексія);
- становлення – досвіду, розвитку (знання, досвід, рівні етапів когнітивного розвитку та розвиток інтелектуального потенціалу);
- соціального визначення та мобільності (соціальної та професійної);
- академічний – духовності, естетичного розвитку, зрілості та якісного оцінювання у керівнішті змінами в житті;
- аксиологічний – соціокультурної діяльності, природи особистості і культури якості і безпеки життя.

ЕТАПИ виховання:

інтуїтивний (гіпотетичний), скринінговий, концептуально-стратегічний, проєктний (функціональний), планувальний (процесний), моніторинговий (формульовальний), диференційно-діагностичний, модернізаційний, релевантний

МУЛЬТИМОДУС

«Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» – забезпечення інтегрованого комплексу навчальних дисциплін галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр»

- «Українська культура», «Етика та естетика», «БЖД»;
- «Педагогічна творчість»; «Вегет до спеціальності», «Основи наукових знань», «Методика ознайомлення дітей з мистецтвом», «Вікова фізіологія і валеологія», «Основи природознавства з методикою виховання до сталого розвитку»;
- «Культура мовлення і виразне читання», «Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною», «Методика і технології соціалізації дітей дошкільного віку»;
- «Арт-терапія в роботі з дітьми», «Екологічна культура і менеджмент», «Універсальний дизайн в дошкільній освіті»;

- спешкурси та факультативи «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура»,
- практика (культурологічна, навчальна і виробнича)

ЦІЛЮВА ПІДСИСТЕМА

КОНЦЕПТУАЛЬНА ПІДСИСТЕМА

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ПІДСИСТЕМА

ЗМІСТОВА ПІДСИСТЕМА

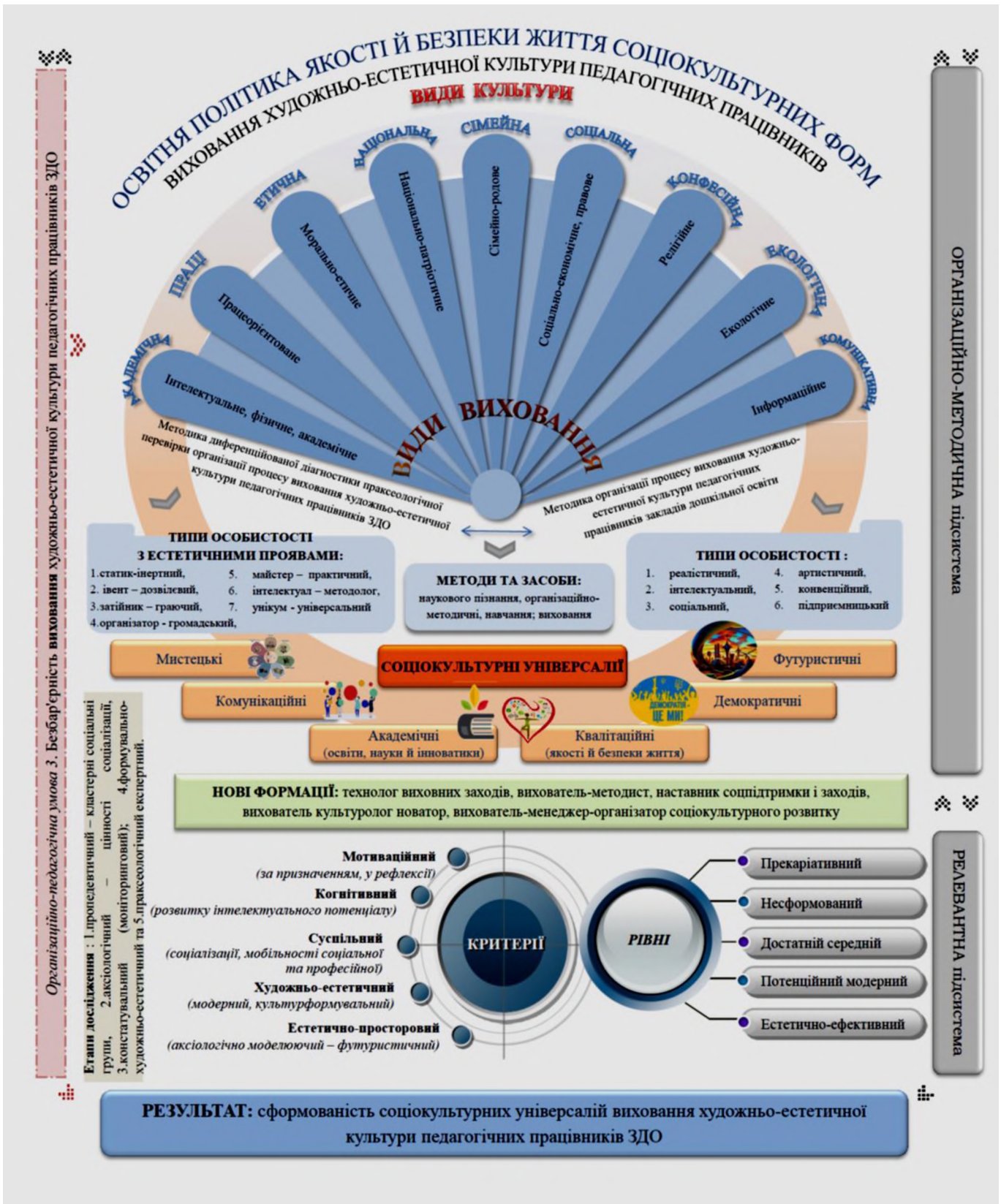

Рис. 2. Модель семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти

категорій виховання художньо-естетичної культури майбутніх педагогічних працівників ЗДО зі врахуванням наукових надбань видатних національних і зарубіжних учених у контексті

розроблення категоріального апарату дослідження за напрямками діагностики – рівнів зі групування врахуванням структурних категорій виховання.

Відповідно до кожного напрямку здійснено добір категорій виховання у показниках завдяки застосуванню матричного підходу групування структурних категорій виховання систематизованого у матриці за рівнями оцінювання кожного з показників у напрямках:

– особисті прагнення активізації досягнення суб'єктивного благополуччя: емпатія (психологічні основи емпатії – Л. Журавльова), потреби (ієрархічна система потреб людини – А. Маслоу), мотиви за призначенням (особливості трансформування мотивів у процесі професійної підготовки – Л. Кален); рефлексія (утвердження рефлексії як одного із інтегральних психологічних утворень у персонально-особистісному становленні фахівця – О. Савченко);

– освіченість, досвід та розвиток компетентностей особистості: знання (тематично-рейтингова система знань, умінь та навичок майбутнього педагога – В. Бочарнікова), досвід (формування досвіду – О. Хлебнікова), рівні за етапами когнітивного розвитку (етапи когнітивного розвитку особистості – Ж. Піаже), розвиток інтелектуального потенціалу (розвиток інтелектуального потенціалу особистості – Е. Носенко);

– соціалізація, мобільність і спроможність пролонгованої зайнятості особистості: соціалізація (методичні засади соціалізації майбутніх педагогів – І. Рогальська), соціальна мобільність (соціальна мобільність, як компонент професійної компетентності майбутнього фахівця-педагога – Г. Бойко), професійна мобільність (психологічні засади розвитку професійної мобільності – В. Гринько);

– духовність, зрілість, естетичний розвиток для якісних перетворень життя особистості: менталітет (методологічні основи педагогічної ментальності – О. Реброва), естетичний розвиток особистості (фахове означення естетичного розвитку майбутніх педагогів – Г. Сотська), зрілість (параметри зрілості особистості – Г. Олпорт);

– якісна оцінка рівня особистості у керівництві змін життя: природа, аксіологія, семантика культури соціокультурної діяльності та/або життя особистості: цінності соціокультурної діяльності (розвиток особистості впродовж життя – В. Ямницький), особистість (пріоритетно-ключові риси особистості майбутнього педагога – Г. Дерябіна, І. Табачек), природа особистості і культура життя (типологія природи особистості і культури життя – О. Злобіна, Т. Аболіна).

Здійснено верифікацію ефективності моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО за розробленою методикою (та критеріальним апаратом) диференційної діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО (за критеріями – мотиваційний, когнітивний, суспільний, художньо-естетичний (модерний, культурформувальний) та естетично-просторовий (аксіологічно моделюючий – футуристичний) та рівнями – прекаріативний, несформований, достатній середній, потенційний модерний та естетично-ефективний) (табл. 1).

Таблиця 1

Зведені показники рівнів сформованості соціокультурних виховання універсальї художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО у КГ і ЕГ на констатувальному (моніторинговому) та формувальньо-художньо-естетичному етапах експерименту, у %

Рівні	Групи	Критерії														
		Мотиваційний			Когнітивний			Суспільний			Художньо-естетичний			Естетично-просторовий		
		К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ
Естетично-ефективний (А)	КГ	6,3	9,8	+3,5	9,3	11,2	+1,9	11,4	14,2	+2,8	6,8	9,3	+2,5	4,4	6,8	+2,4
	ЕГ	5,6	15,5	+9,9	9,2	18,8	+9,6	11,5	21,9	+10,4	6,6	17,9	+11,3	3,8	14,4	+10,6
Потенційний модерний (В)	КГ	10,0	15,4	+5,4	13,8	15,6	+1,8	13,8	17,0	+3,2	10,7	13,8	+3,1	12,4	14,2	+1,8
	ЕГ	10,1	32,5	+22,4	13,4	26,6	+13,2	12,9	24,9	+12,0	11,1	23,8	+12,7	12,5	24,5	+12
Достатній середній (С)	КГ	26,3	28,0	+1,7	26,8	28,2	+1,4	27,5	30,3	+2,8	36,8	36,1	-0,7	30,3	31,5	+1,2
	ЕГ	27,1	28,5	+1,4	26,8	29,9	+3,1	27,3	28,5	+1,2	36,4	36,9	+0,5	31,0	36,9	+5,9
Несформований (D)	КГ	37,1	31,2	-5,9	27,5	28,2	+0,7	24,7	21,9	-2,8	38,2	34,5	-3,7	27,5	26,3	-1,2
	ЕГ	36,7	15,8	-20,9	28,9	15,5	-13,4	25,7	15,8	-9,9	37,9	19,1	-18,8	28,2	15,3	-12,9
Прекаріативний (Е)	КГ	20,3	15,6	-4,7	22,6	16,8	-5,8	22,6	16,6	-6,0	7,5	6,3	-1,2	25,4	21,2	-4,2
	ЕГ	20,5	7,7	-12,8	21,7	9,2	-12,5	22,6	8,9	-13,7	8,0	2,3	-5,7	24,5	8,9	-15,6

Згідно результатів констатувального (моніторингового) етапу експерименту встановлено (у %) показники рівнів сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО у КГ та ЕГ. На формувально-художньо-естетичному етапі педагогічного експерименту показники рівнів соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО встановлено (у %) у КГ та ЕГ відповідно за розробленим критеріальним апаратом – прекаріативний рівень (відповідно 15,6 і 7,7 % за мотиваційним критерієм, 16,8 і 9,2 % – за когнітивним, 16,6 і 8,9 % – за суспільним, 6,3 і 2,3 % – за художньо-естетичним (модерним, культурформувальним), 21,2 і 8,9 % – за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним)); несформований (31,2 і 15,8 % за мотиваційним критерієм, 28,2 і 15,5 % – за когнітивним, 21,9 і 15,8 % – за суспільним, 34,5 і 19,1 % – за художньо-естетичним (модерним, культурформувальним), 26,3 і 15,3 % – за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним)); достатній середній (28,0 і 28,5 % за мотиваційним критерієм, 28,2 і 29,9 % – за когнітивним, 30,3 і 28,5 % – за суспільним, 36,1 і 36,9 % – за художньо-естетичним (модерним, культурформувальним), 31,5 і 36,9 % – за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним)), потенційний модерний (15,4 і 32,5 % за мотиваційним критерієм, 15,6 і 26,6 % – за когнітивним, 17,0 і 24,9 % – за суспільним, 13,8 і 23,8 % – за художньо-естетичним (модерним, культурформувальним), 14,2 і 24,5 % – за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним)) та естетично-ефективний рівень (9,8 і 15,5 % за мотиваційним, 11,2 і 18,8 % – за когнітивним, 14,2 і 21,9 % – за суспільним, 9,3 і 17,9 % – за художньо-естетичним (модерним, культурформувальним), 6,8 і 14,4 % – за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним)) критерієм

У ході експертного оцінювання встановлено, що ефективність моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО, методики організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її диференційованої діагностики праксеологічної перевірки за 100-бальною шкалою експертами оцінено в 87 балів.

ВИСНОВКИ

1. Завдяки здійсненню структурно-логічного та дефінітивного аналізу офіційного трактування представлення (оприлюднення) майже 20-ти мов країн Світу сформульовано авторське визначення поняття «виховання», а саме:

- результат соціального впливу родини, школи й самовдосконалення, що відображається в моралі, поведінці та культурі особистості;

- процес – навчання/передачі знань і досвіду (репетиторство, наставництво), формування компетентності (навичок і здібностей) для виконання професійних завдань; формування норм і форм поведінки світобачення у прийнятті моральних рішень; плекання якостей, розумових і соціально/поведінкових здібностей людини; цілеспрямовано-організований на передачу між поколіннями соціокультурного досвіду ціннісних орієнтирів для самореалізації прийдешніх поколінь у досягненні гідності, повноправного членства та соціальної відповідальності у суспільстві; забезпечення відповідності соціальним стандартам суспільства; планомірного систематичного удосконалення інтелектуальних, духовних, морально-емоційних, художньо-естетичних здібностей індивідууму, у ході організованого навчання для плекання послідовників, позитивних рис особистості зі сприятливим світобаченням, і характерними моральними та працездатними соціальними навиками взаємодії; культивування аксіогем шани й поваги до Людини, її праці, Природи, Миру і Волі, суспільства, держави; раціональної соціалізації та підготовки до життя, формування та розкриття культурного потенціалу людини;

- дії – соціальної міжособистої взаємодії, заохочення молоді, активного внеску батьків у розвиток батьків у розвиток підростаючого покоління; свідомі та ненавмисні – наставника/вихователя на розвиток людини; надання світоглядних знань для когнітивного розвитку мисленнєвої здатності, інтелектуальної підготовки для дорослого життя у впливі дорослих на дітей та підлітків; суб'єкт-суб'єктної взаємодії з усвідомленням масштабів, міри впливу та способів активного впливу у стосунках з іншими людьми;

- допомога – дітям, підліткам, молоді у закладах освіти (просвітницьких і рекреаційних закладів) для здобуття загальних життєвих знань, навичок і усвідомлень для самовизначення в соціумі, саморозвитку та самовдосконалення;

- форма орієнтована на формування соціально бажаної поведінки;

- предметна область – фізичне, екологічне, інтелектуальне, естетичне, морально-етичне, інформаційне, мистецьке, релігійне виховання як активний внесок, розвиток, наставництво, плекання, культивування, системна дія, внесок, вплив, патронат, опіка, допомога, процес і навчання для нарощення художньо-естетичного потенціалу культури якості й безпеки життя соціокультурних форм організації.

Завдяки діагностиці моделей дефінітивного полімовного тлумачення поняття «виховання» встановлені класифікаційні ознаки критеріїв змісту й структури його визначення: I – статус, стандарт, манери, поведінка; II – когнітивність, інтелектуальний розвиток; III – аксіологічність, квалітологічність, духовність; IV – природовідповідність, життєспроможність, життєздатність, безпека життя; V – культура.

2. У авторському баченні тлумачимо «художньо-естетичну культуру педагогічних працівників» як:

- соціально-філософський та психолого-педагогічний *дуальний феномен* художньо-естетичного сприйняття картини Світу, усвідомлення соціальної професійної місії педагога – консолідації зусиль цілісної єдності синергетичної взаємодії учасників освітньо-наукового та

виховного процесів організації соціокультурних форм ЗВО зі професійної підготовки та розвитку культур-триумвірату педагогічної еліти (мистецького, естетичного, творчого потенціалу педагогічних працівників і його вияв у семантиці соціокультурних видів діяльності – професійній, виховній, освітній, науково-пізнавальній, комунікативній, безпековій, інформаційній, екологічній) забезпечення реалізації міжнародних стратегій – «демократичної культури глобальної освіти», екологічної, соціальної і безпекової культури освіти – «сталого розвитку», «впродовж життя», «майбутнього» та національних стратегій культур-орієнтації виховання – національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», зі створення безбар'єрного простору, екологічної та інформаційної безпеки, енергоефективності та конкурентоспроможності, безпечного кіберпростору, розвитку вищої освіти в Україні;

- релевантність ефективності цільової (семантичної) системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників як результатів гармонійного соціокультурного розвитку особистості здобувачів освіти (зі сформованою естетичною свідомістю, комплексом естетичного цілеспрямованих прагнень, перетворення Буття, у естетиці Краси матеріального і духовного світу), здатностей і спроможностей до самостійної естетичної і креаційної системно-функціональної діяльності, що забезпечує нарощення їх аксіологічного досвіду для життєвої і соціальної орієнтації у професійно-педагогічних середовищах зайнятості;

- структурно-функціональна складова загальної культури людини у вияві художньо-естетичного змісту, сенсу, аксіології та творчих уявлень про красу і гармонію навколишнього середовища у взаємодії з практично-корисною системно-функціональною виховною діяльністю та у її формах креаційних проявів культури сталого розвитку суспільства на засадах освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм;

- частина суспільної, природної та академічної спадщини у соціокультурних універсалиях – мистецьких, освітніх, наукових, інноваційних, квалітаційних, демократичних і футуристичних, які забезпечують по перше – засвоєнні надбань культурного змісту демократизації глобальної освіти майбутнього (видів культур – академічна, праці, етична, національна, сімейна, соціальна, конфесійна, екологічна та комунікативна), аксіогем національного та світового сприйняття Волі до гармонії навколишнього середовища, краси, Миру, Відродження України; по друге – майстерність педагогічних працівників сучасних формацій (технолог виховних заходів, вихователь-методист, наставник соціальної підтримки і соціокультурних заходів, вихователь-культуролог-новатор, вихователь – менеджер організатор соціокультурного розвитку); по третє – повсякчасне застосування майстерності у соціальній та педагогічній діяльності як творчого вияву художньо-естетичних абрисів навколишньої дійсності для задоволення художньо-естетичних власних запитів і потреб інших.

3. Розроблено, обґрунтовано та візуалізовано семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її однойменну модель, яку спроектовано у системній єдності синергії підсистем – цільова, концептуальна, процесуально-функціональна, змістова, організаційно-методична та релевантна.

Цільова підсистема узагальнила триаду мети – стратегічної; виховання та дослідження. Концептуальну підсистему синхронізовано у: концептах – соціально-філософський, аксіологічного футуризму, системної синергії, солідарності і консолідації, безбар'єрності та соціокультурної інноватики; підходах – методології фундаментально-філософської,

конкретно- та загально-наукового пізнання, системного управління, оцінювання, практики і експертизи, методології освітньо-педагогічних та соціально-поведінкових наук; підходах до виховання – комплексний та індивідуальний; принципах наукового пізнання та системного аналізу; концептуальних принципах національного виховання – природо-та культурвідповідність, демократизація та гуманізація, народність та етнізація; принципах виховання; принципах організаційно-управлінських.

Процесуально-функціональну підсистему конкретизовано у функціях системної методології виховання, за видами системної виховної діяльності; у метричних формах системної виховної діяльності. Змістову підсистему забезпечено для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта, ОПП «Дошкільна освіта» розробленим, обґрунтованим та апробованим мультимодусом «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» для ОС «Бакалавр» у етапах навчання (допрофорієнтаційний, профорієнтаційний, початковий загальноосвітній, формувальний фахово орієнтований, практичного стажування, професійно технологічного становлення та результативний), а також для ОС «Магістр» у етапах навчання (пропедевтичної профілізації, загально- та конкретно- науково-методологічний, семантично науково-пізнавальний, системно-методологічний, технологічний та практичного стажування, моніторинговий, диференційної діагностики, модерної універсалізації та релевантний); у етапах виховання (інтуїтивний (гіпотетичний), скринінговий, концептуально-стратегічний, проєктний (функціональний), планувальний (процесний), моніторинговий (формувальний), диференційно-діагностичний, модернізаційний та релевантний) та циклах виховання (ознайомчий (емпатія, потреби, мотиви за призначенням, рефлексія), становлення – досвіду, розвитку (знання, досвід, рівні етапів когнітивного розвитку та розвиток інтелектуального потенціалу), соціального визначення та мобільності (соціальної та професійної), академічний – духовності, естетичного розвитку, зрілості та якісного оцінювання у керівництві змінами в житті, аксіологічний – соціокультурної діяльності, природи особистості і культури якості і безпеки життя).

Організаційно-методична сприяла забезпеченню реалізації освітньої політики якості й безпеки життя соціокультурних форм виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників у видах виховання, яке здійснено у авторських методиках: організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО за допомогою методів та засобів та диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО для формування та розвитку видів культури – праці, академічної, етичної, національної, сімейної, соціальної, конфесійної, екологічної та комунікативної. Диференційовано загальні типи особистості та типи особистості з естетичними проявами. Визначено, обґрунтовано та запропоновано соціокультурні універсалії виховання (мистецькі, комунікаційні, академічні (освіти, науки й інноватики), квалітаційні (якості й безпеки життя), демократичні та футуристичні) та нові формації педагогів ЗДО. Релевантну підсистему представлено розробленим і обґрунтованим критеріальним апаратом диференційованої діагностики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у організаційно-педагогічних умовах (демократична культура глобальної освіти; екологічна культура і менеджмент та безбар'єрність виховання художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО). Результатом є сформованість соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

4. Обґрунтовано та розроблено критеріальний апарат диференційованої діагностики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО за критеріями – мотиваційний, когнітивний, суспільний, художньо-естетичний (модерний, культурформувальний) та естетично-просторовий (аксіологічно моделюючий – футуристичний) та рівнями (прекаріативний, несформований, достатній середній, потенційний модерний та естетично-ефективний). Прекаріативний рівень виокремлено у критеріях оцінювання: мотиваційний (особа не має емпатії, переживання інших її дратують, має мотиви матеріальної орієнтації та досвіду, рефлексію до реальної ситуації, фізіологічні потреби безпеки); когнітивний (сенсомоторний, елементарний рівень загального та інтелектуального розвитку); суспільний (належить до дев'ятивнo соціалізаційного та початкового рівня соціалізації та дуже низької професійної мобільності); художньо-естетичний (рівень менталітету зі сприйняття культури на побутовому рівні за долученням до художньо-естетичної діяльності (споглядач, функціонер, зрілість Я-відчуття, формування досвіду, якості прагнення щастя, початкова стадія індивідуумів детермінованих веселощів); естетично-просторовий (мезорівень цінностей соціокультурної діяльності, орієнтири вирішення життєвих проблем Природи та довкілля, психоемоційний та умовно-рефлекторний рівень особистості і культури життя зі співвідношенням та самоідентифікацією психофізіологічних виявів). Несформований рівень визначено у критеріях: мотиваційний (особа здатна до емпатії з дискомфортом, потреби любові, діяльнісний досвід, рефлексія будови судження); когнітивний (знання низького рівня, зовнішнє оцінювання досвіду набутих здатностей, доопераційний рівень когнітивного та інтелектуального розвитку); суспільний (частково соціалізаційний рівень соціалізації, рівень пізнавальної соціалізації шляхом освіти, низький рівень професійної мобільності); художньо-естетичний (менталітету притаманна культура позитивної рефлексії, естетичний розвиток особистості за мотивацією спонук до художньо-естетичної культури, чуттєва зрілість до інших (дружба, кохання, приязнь, щирість, емоційна безпека), якості індивідуумів з демонстрацією винятковості за примітивними атрибутами зовнішності, матеріального статусу); естетично-просторовий (макрорівень цінностей соціокультурної діяльності у семантиці аксіогем професійного спрямування, когнітивно-пізнавальний та рефлекторний рівні сприйняття довкілля та інших людей, фізіологічних та психологічних виявів ототожнення природи особистості і культури життя). Достатній середній рівень встановлено за критеріями: мотиваційний (особа відчуває емпатію, але її не демонструє, має потреби поваги, мотиваційні орієнтири, рефлексія до думок іншої людини); когнітивний (знання достатнього рівня, системна оцінка набуття досвіду особистого, суспільного та професійного, операційний рівень когнітивного та нижче середнього інтелектуального розвитку); суспільний (акмеосоціалізаційний рівень соціалізації набуття компетентностей, середній рівень професійної мобільності); художньо-естетичний (менталітет реакційно-соціального відгуку, згідно художньо-естетичного сприйняття – індивідууми з багатим художньо-естетичним та психо-емоційним потенціалом розвитку особистості, рівень реалістичної зрілості інтелекту та сконцентрованого на завданнях, якості персонального прагнення престижу, матеріального статусу щастя і нової якості життя); естетично-просторовий (метарівень цінностей соціокультурної діяльності зі правового забезпечення рівності життєспроможності, досягнення консолідації зусиль солідарності, гарантії Миру та Безпеки у правах на Життя та Волю, конативний рівень особистості обрання стратегії успіху і моделей поведінки індивідуума, з точки зору аксіологічного змісту потреба життєдіяльності, комунікативний рівень природи особистості та культури життя,

сформованого узгодження психічних реакцій на набуття особистої сталості та соціальної «Я-дислокації» природи особистості й культури життя). Потенційний модерний рівень запропоновано у критеріях: мотиваційний (особа здатна до емпатії, але бездіяльна, є естетичні потреби задоволення та мотиви ціннісної орієнтації, рефлексія власних уявлень про сприйняття іншою людиною думки суб'єкта з приводу думок та поведінки інших); когнітивний (знання середнього рівня, незалежна оцінка досвіду уповноваженими експертами, технологічний рівень когнітивного та середній інтелектуальний розвиток); суспільний (придатно соціалізаційний рівень, притаманна адекватність їх соціалізації професійного розвитку, високий рівень професійної мобільності); художньо-естетичний (менталітет відповідає усталеним нарративам соціуму, естетичний розвиток індивідууму як агента перетворення, притаманні риси функціональної діяльності за взірцями виховання художньо-естетичного розвитку особистості, рівень самооб'єктивізаційної зрілості сприйняття світу, розуміння його організації з почуттям гумору, лідерські якості переконання та впливу на інших у реалізації цілей розвитку та перетворення галузей і сфер для досягнення власних стратегій); естетично-просторовий (мегарівень цінностей соціокультурної діяльності – соціальних, мультикультуральний рівень особистості міждисциплінарності змісту у концепціях «мультиверсіуму», «всесвітнього плюралізму», «матричної пазловості», «веселки», персонально-діяльній та системній орієнтації буття і процесів життєдіяльності, аксіологічні орієнтації індивідуального сприйняття «картини Світу», власного «дерева цілей» для набуття відповідної якості життя і професійної реалізації природи особистості і культури життя). Естетично-ефективний рівень ідентифіковано у критеріях: мотиваційний (особа здатна до дій та емпатії, має акмеологічні потреби, мотиви екзистенціального призначення, рефлексію з прогнозу думок інших та умовиводів оцінювання їх поведінки у непередбачуваних ситуаціях); когнітивний (знання високого рівня, перевірка досвіду уповноважених інституцій щодо відповідності на право, забезпечення якості та безпеки провадження діяльності, формальний, неформальний та інформальний рівень когнітивного та інтелектуального розвитку); суспільний (суспільно соціалізаційний та самосоціалізації при самовдосконаленні, вищий рівень реалізації професійної мобільності); художньо-естетичний (менталітет – елітарний, зі узгодженням соціокультурних напрямів з персональними орієнтирами, естетичний розвиток особистості на засадах сталості, рівень філософського бачення цілісної єдності місії та якості життя через Я-образи, совість як керівництво індивідуумом, що базується на особистих притаманних прагненнях у пріоритетах програмування зрілості, якості пізнання щастя, індивідууми переконані, що прикладені зусилля важливіші здобутих результатів); естетично-просторовий (надгеосферний цінностей соціокультурної діяльності як соціокультурних універсалій (мистецькі, академічні (освіти, науки й інноватики, комунікаційні, квалітаційні (якості й безпеки життя, демократичні та футуристичні), соціальний рівень поведінки раціоналізму людини, психосоціального менеджменту і стратегій планування, функціонального художньо-естетичного вияву особистості та культури життя. Сформовано критеріальний апарат та впроваджено для диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у організаційно-педагогічних умовах (демократична культура глобальної освіти; екологічна культура і менеджмент та безбар'єрність виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО).

5. Розроблено, обґрунтовано й впроваджено мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної

освіти», який включає інтегрований комплекс навчальних дисциплін, спецкурсів та практик для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр». Зміст і структуру розробленого мультимодусу укомплектовано у циклах підготовки та складових навчальних дисциплін, відповідно: загальної – «Українська культура», «Етика та естетика», «БЖД»; професійної, а саме психолого-педагогічної – «Педагогічна творчість»; науково-предметної – «Вступ до спеціальності», «Основи наукових знань», «Методика ознайомлення дітей з мистецтвом», «Вікова фізіологія і валеологія», «Основи природознавства з методикою виховання до сталого розвитку»; вибіркової, самостійного вибору ЗВО (поглибленої фахової підготовки) – «Культура мовлення і виразне читання», «Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною», «Методика і технології соціалізації дітей дошкільного віку»; вибору студента за спеціалізаціями ОПП «Дошкільна освіта» – «Арт-терапія в роботі з дітьми», «Екологічна культура і менеджмент», «Універсальний дизайн в дошкільній освіті»; також у спецкурсах та факультативах «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура» і практик (культурологічна, навчальна і виробнича). Зростання сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО уможливлено завдяки розробленню та методичному забезпеченню проблемних лекцій (ПРЛ), практичних і самостійних занять (ПСЗ) та практичних, лабораторних і самостійних занять (ПЛСЗ) згідно ОПП у циклах та дисциплінах підготовки педагогічних працівників ЗДО.

6. Здійснено праксеологічний аналіз моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. У ході формуально-художньо-естетичного етапу дослідження впроваджено та апробовано модель та методику організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Встановлено позитивну динаміку сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичного культури педагогічних працівників ЗДО на рівнях за критеріями у %: мотиваційним – естетично-ефективний рівень у КГ (+3,5) та ЕГ (+9,9), потенційний модерний у КГ (+5,4) та ЕГ (+22,4), достатній середній у КГ (+1,7) та ЕГ (+1,4); когнітивним – естетично-ефективний рівень у КГ (+1,9) та ЕГ (+9,6), потенційний модерний у КГ (+1,8) та ЕГ (+13,2), достатній середній у КГ (+1,4) та ЕГ (+3,1), несформований лише у КГ (+0,7); суспільним – естетично-ефективний рівень у КГ (+2,8) та ЕГ (+10,4), потенційний модерний у КГ (+3,2) та ЕГ (+12,0), достатній середній у КГ (+2,8) та ЕГ (+1,2); художньо-естетичним (модерним, культурформульним) – естетично-ефективний рівень у КГ (+2,5) та ЕГ (+11,3), потенційний модерний у КГ (+3,1) та ЕГ (+12,7), достатній середній лише у ЕГ (+0,5) та за естетично-просторовим (аксіологічно моделюючим – футуристичним) критерієм – естетично-ефективний рівень у КГ (+2,4) та ЕГ (+10,6), потенційний модерний у КГ (+1,8) та ЕГ (+12,0), достатній середній рівень у КГ (+1,2) та ЕГ (+5,9).

7. Здійснено експертне оцінювання ефективності моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО, яке організовано у алгоритмі встановлення ефективності методики організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її диференційованої діагностики праксеологічної перевірки. Підтверджено позитивні результати за 100-бальною шкалою експертами оцінено ефективність семантичної системи організації виховання, методики організації процесу виховання та диференційованої діагностики їх праксеологічної перевірки в 87 балів. Таким чином, завдяки їх впровадження досягнуто високого

педагогічного/виховного ефекту як у формуванні соціокультурних універсальї педагогічної еліти, так і удосконаленні їх професійної підготовки і розвитку з пролонгованою зайнятістю.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Монографії

1. **Ходунова В.Л.** Професійна компетентність працівників закладів дошкільної освіти: ключові дефініції крізь призму наукових досліджень. *Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку: колективна монографія/* за заг. ред. Н.М. Рідей. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. С. 500-510.

2. **Ходунова В.Л.** Культура: теоретичні підходи до тлумачення поняття. *Методологія неперервної освіти та наукового дослідження: колективна монографія/* за заг. ред. Н.М. Рідей, Е.В. Лузік. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. С. 401-415.

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Сергієнко В., **Ходунова В.** Підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах зміни освітньої парадигми: досягнення, протиріччя, перспективи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : збірник наукових праць.* 2018. Вип. 8 (1). С. 16-26.

4. **Khodunova V.L.** Development of general culture in preschool teachers by means of multimedia = Розвиток загальної культури педагогів закладів дошкільної освіти засобами мультимедіа. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: збірник наукових праць.* 2019. Том 81(4). С. 64-70.

5. **Ходунова В.Л.** Використання мультимедійних ресурсів для підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.* 2020. № 1. С.110-116.

6. **Ходунова В.Л.** Дистанційне навчання педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка.* 2020. Вип. 24. (2). С. 241-245.

7. **Ходунова В.Л.** Історичні передумови розвитку неперервної освіти педагогічних працівників закладів дошкільної освіти в Україні (1917-1985 рр.). *Інноваційна педагогіка.* 2021. Вип. 34. С. 17-22.

8. **Ходунова В.Л.** Правове регулювання професійної діяльності педагогічних працівників дошкільної освіти. *Наука і техніка сьогодні. Серія: Педагогіка.* 2022. № 7 (7). С. 220-233.

9. **Ходунова В.Л.** Генезисні витоки поняття «еліта» у просторі наукового дискурсу. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Педагогіка.* 2022. № 9 (11). С. 240-251.

10. **Ходунова В.Л.** Естетична культура: теоретичний аспект. *Наукові перспективи. Серія: Педагогіка.* 2022. № 5(23). С. 469-483.

11. **Ходунова В.Л.** Візуалізація: новий поворот у сучасній культурі. *Актуальні питання в сучасній науці. Серія: Педагогіка.* 2022. № 3(3). С. 411-424.

12. **Ходунова В.Л.,** Олексієнко О. В. Методологічні аспекти нарощення потенціалу понятійно-категоріального апарату духовної культури та її системний мультидисциплінарний аналіз. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія.* 2022. № 2 (13). С. 47-54.

13. **Ходунова В.Л.** Теоретичний аналіз сутності художньої культури. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки /* за заг. ред. В. Є. Бенери. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2022. Вип. 15. С. 161-171.

14. **Ходунова В.Л.** Науковий пошук у теорії виховання: пріоритети, досягнення, проблеми. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2022. № 5(5). С.469-503.
15. **Ходунова В.Л.** Гра в системі професійного становлення сучасного фахівця. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Педагогіка*. 2023. № 1(15). С.460-471.
16. **Ходунова В.Л.** Художньо-естетичне виховання педагогічних працівників ЗДО. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 350-354.
17. **Ходунова В.Л.** Педагогічні технології: інтерпретація поняття. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогічні науки*. № 1(7) 2023. С. 660-677.
18. **Ходунова В.Л.** Гейміфікація як інновація в освіті. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 2(16). С. 407-418.
19. **Ходунова В.Л.** Інноваційний потенціал ігрових технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя. 2023. № 86. С.97-101.
20. **Ходунова В.Л.** Архітектоніка культури в аксіологічному вимірі *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки*. 2023. №1(54). С. 33-37
21. **Ходунова В.Л.** Генеза поняття «цінність»: теоретико-методологічний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. № 60 (4). С.231-235.
22. **Ходунова В.Л.,** Олексієнко А. В., Назарчук О. М., Калініченко Т. М. Роль освіти в сучасному світі: дослідження трансформації професії педагога. *Академічні візії*. 2023 № (18). С.1-9.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

23. **Khodunova V.L.** Professional-personal qualities as a basis for development of professional competence of the educator = Професійно-особистісні якості як основа розвитку професійної компетентності педагога. *Zhytomir Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2019. Vol. 4 (99). pp. 13-19. (**Index Copernicus**).
24. **Ходунова В.Л.** Реалізація компетентнісного підходу як одного з інструментів професійного розвитку працівників закладів дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 140-143. (**Google Scholar, Index Copernicus, OUCI, Vernadsky National Library, Research Bible, CrossRef**).
25. Рідей Н., Цимбал С., Снегірьов І., Фендьо О., **Ходунова В.** Актуальні проблеми у сфері цивільного захисту: дотримання стратегій інноваційного розвитку економіки України. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. №4 (45). pp. 416–424. (**Web of Science**)
26. Ridei N., Tymoshenko V., Tytova N., **Khodunova V.**, Biletska A. Organization of Professional Training of Communication Management and Communications Specialists = Організація професійної підготовки фахівців з управління комунікацій та зв'язку. *Journal of Education, Technology and Computer Science*. 2022. №. 3 (33). pp. 109-117. (**Index Copernicus**).
27. Ridei N., **Khodunova V.**, Voronova G., Tsymbal S., Bondar N. A social and philosophical analysis of the values of European education = Соціально-філософський аналіз цінностей європейської освіти. *Amazoni ainvestiga*. 2022. Vol. 11 (58). pp.194-201 (**Web of Science**).
28. Ridei N., Tytova N., Snegirew I., Tsymbal S., **Khodunova V.** Socio-cultural forms of

sustainable harmonization of civilizational perspectives in political discourse: implementation in public administration and management in Ukraine = Соціокультурні форми сталої гармонізації цивілізаційних перспектив у політичному дискурсі: впровадження в державне управління та менеджмент в Україні. *Synesis*. 2023. V. 15 (4). pp.360-373. (*Web of Science*).

29. Ridei N., Tytova N., Kanova L., **Khodunova V.**, Romanenko N. On the rebalancing of socio-cultural systems by semantic profile: monitoring the quality and safety of life = Про ребалансування соціокультурних систем за семантичним профілем: моніторинг якості та безпеки життя. *Amazonia Investiga*. 2023 T12. № 68. pp. 364-371. (*Web of Science*).

30. Ridei N., Tytova N., **Khodunova V.**, Sydorenko T., Voronova G., Communication strategies in the management of socio-cultural activities: analysis and optimization of the impact of globalization on regional development in Ukraine = Комунікаційні стратегії в менеджменті соціокультурної діяльності: аналіз та оптимізація впливу глобалізації на регіональний розвиток в Україні. *Credit activity problems of theory and practice*. 2024. T.1 № 54 pp. 509-524. (*Web of Science*).

Наукові праці (основні), які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

31. **Ходунова В.Л.** Професійна компетентність сучасного працівника закладу дошкільної освіти. *Основні напрями розвитку педагогічної науки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 07-08 грудня 2018 р., Рівне. С.170-172.

32. **Ходунова В.Л.** Формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти в системі неперервної освіти. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 04-05 жовтня 2018 р., Слов'янськ. С. 191-195.

33. **Ходунова В.Л.** Професійна компетентність працівників закладу дошкільної освіти у контексті сучасної наукової парадигми. *Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції*. 28-29 грудня 2018 р., Київ. С. 78-81.

34. **Ходунова В.Л.** До проблеми професійного розвитку вихователів закладів дошкільної освіти. *Педагогічні науки; історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. 29-30 березня 2019 р., Дніпро. С. 54-59.

35. **Ходунова В.Л.** Освіта дорослих як важлива складова неперервної освіти. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności: kolekcja prac naukowych «ΑΟΓΟΣ» z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*, Kraków, 17 czerwca 2019 r. Tom 6. pp.74-78.

36. **Ходунова В.Л.** Теоретичні основи освіти дорослих. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сучасні методи та їх практичне застосування*. 21-22 червня 2019 р., Харків. С. 68-73.

37. **Ходунова В.Л.** Неперервна освіта у міжнародному освітньому просторі. *Challenges in science of nowadays Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. 26-28 December 2019, Washington (USA). pp. 133-139.

38. **Ходунова В.Л.** Мультимедійна компетентність як передумова розвитку професійної компетентності педагога. *Priority directions of science development: The 3rd International scientific and practical conference*. 28-29 December 2019, Lviv, Ukraine. С. 477-481.

39. **Ходунова В. Л.** Неперервна педагогічна освіта як філософська категорія. *Problems and achievements of modern science: coll. of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with materials of the International scientific-practical*. 13 December 2019, Valetta, Republica Malta. Vol. 3. pp. 51-55.
40. **Ходунова В.Л.** До питання про професійну компетентність педагогічних працівників ЗДО: сутність і зміст. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. 20 березня 2020 р., Херсон. С. 82-84.
41. **Ходунова В.Л.** Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти як складової неперервної освіти: аналіз законодавчої бази України. *Science, society, education: topical issues and development prospects: abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. 12-14 April 2020, Kharkiv, Ukraine. pp. 508-512.
42. **Ходунова В.Л.** Ретроспектива розвитку компетентнісного підходу. *Innovative development of science and education. The 2nd International scientific and practical conference ISGT Publishing House*. 26-28 April 2020, Athens, Greece. pp. 376-380.
43. **Ходунова В.Л.** До питання періодизації становлення системи неперервної освіти педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 01 травня 2020 р., Чернівці. Т. 4. С. 19-22.
44. **Ходунова В.Л.** Інформаційно-комунікаційна компетентність педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 14 травня 2020 р., Глухів. С. 257-259.
45. **Ходунова В.Л.** Мультимедійні технології в освітньо-інформаційному середовищі закладу дошкільної освіти. *The 6th International scientific and practical conference «Science, society, education: topical issues and development prospects»*, 10-12 May 2020, Kharkiv, Ukraine. pp. 654-657.
46. **Ходунова В.Л.** Компетентнісний підхід в системі післядипломної педагогічної освіти України. *Сучасні стратегії розвитку університету в контексті євроінтеграції: матеріали XXV міжнародної науково-практичної конференції*. 21 – 22 травня 2020 р., Київ. С. 163-169.
47. **Ходунова В.Л.** Комп'ютерна грамотність педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context: collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with proceedings of the international scientific and practical conference*. 15 May 2020, Houston USA, V. 4. pp.55-57.
48. **Ходунова В.Л.** Дистанційне навчання педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: нова освітня реальність. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві: матеріали міжнародної науково-практичної конференції НПУ імені М.П. Драгоманова*. 29-30 травня 2020 р., Київ. С. 289-292.
49. **Ходунова В.Л.** Інформаційна культура як важлива складова неперервної освіти педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. *«European scientific discussions» Potere della ragione Editore: the 6-th International scientific and practical conference*, 25-27 April 2021, Rome, Italy. pp.301-305.
50. **Ходунова В.Л.** Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти засобами мультимедійних технологій (на прикладі Фінляндії).

Formation of innovative potential of world science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with proceedings of the i international scientific and theoretical conference. 7 May 2021, Tel Aviv, State of Israel. V.2, pp.60-62.

51. **Ходунова В.Л.** Проблема культури в сучасному науковому просторі. *Матеріали міжнародної конференції «Дошкільна освіта в епоху постмодернізму: європейський досвід, інноваційні практики».* НПУ імені М.П. Драгоманова. 27-29 жовтня 2022 р., Київ. С.14-17.

52. **Ходунова В.Л.** Естетична культура педагогічних працівників закладу дошкільної освіти як особистісна категорія: наукова інтерпретація. *Current Issues and Prospects for the Development of Scientific Research Scientific Collection «Inter Conf»*, 19-20 October 2022, Orléans, France. pp. 127-134.

53. **Ходунова В.Л.** Духовна культура: до генези поняття. *Modern science: innovations and prospects.* 11-13 December 2022, Stockholm, Sweden. С.286-290.

54. **Ходунова В.Л.** Дослідження окремих аспектів генезису поняття «культура». *Scientific Trends and Trends in the Context of Globalization: 5th International scientific and practical conference.* 19-20 February 2023, Умео, Швеція. С.169-175.

55. **Ходунова В.Л.** Генезисні витoki поняття «гра». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної конференції.* 07 лютого 2023р., Теплице (Чехія). С. 342-347.

56. **Ходунова В.Л.** Культурологічний підхід у формуванні художньо-естетичної культури майбутніх педагогічних працівників закладу дошкільної освіти. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність: матеріали III Міжнародної наукової конференції.* 18 серпня 2023, Житомир. С. 211-213.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

57. **Ходунова В.Л.** Неперервність професійного розвитку педагогічних кадрів на засадах освітнього менеджменту і маркетингу. *Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Н.М. Рідей, В.П. Сергієнко.* Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 635-641.

58. **Ходунова В.Л.** Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти засобами мультимедійних технологій (на прикладі Фінляндії, Швеції, Норвегії, Данії). *Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities: collective monograph / Baranovska O. – etc.* International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2021. P.148-154.

59. **Ходунова В.Л.** Правовий аналіз нормативного регулювання неперервної педагогічної освіти: міжнародний і вітчизняний досвід. *Pedagogy and psychology of postmodernism: values, competence, digitalization: Collective monograph / edition of professor Anna Tsvietkova – Aerzen: Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) InterGING Verlag,* 2021. pp. 54-67.

60. **Ходунова В.Л.** Досвід використання інноваційних педагогічних технологій у навчанні майбутніх вихователів під час воєнного стану. *Теоретичні і технологічні засади професійної підготовки здобувача вищої освіти до формування соціально успішної особистості у дитинстві: колективна монографія / за заг. ред. проф. В. П. Андрущенко.* Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 322-340.

АНОТАЦІЇ

Ходунова В. Л. Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2024.

Ключові слова: культура, естетична культура, художня культура, виховання, художньо-естетична культура, педагогічні працівники закладу дошкільної освіти.

У дисертації сформульовано й науково обґрунтовано засади теорії і методики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Здійснено структурно-логічний та дефінітивний аналіз офіційного трактування представлення (оприлюднення) майже 20-ти мов країн Світу сформульовано авторське визначення поняття «виховання». Встановлено класифікаційні ознаки критеріїв змісту й структури визначення поняття «виховання». Розроблено й обґрунтовано концепцію і семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Розроблено, обґрунтовано й верифіковано модель семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; методики – організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладу дошкільної освіти та її диференційованої діагностики праксеологічної перевірки. Сформульовано у авторському трактуванні дефініції «художньо-естетична культура педагогічних працівників ЗДО», «процес виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО», «організація виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти». Обґрунтовано, розроблено та запропоновано матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових категорій процесу виховання. Обґрунтовано та удосконалено зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Розроблено методологічний зміст, структуру та методичне забезпечення мультимодусу «Організація виховного процесу художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти». Розкрито сучасне бачення превалюючих моделей систем виховання для забезпечення формування художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО. Розроблено процедуру експертного оцінювання релевантності педагогічного експерименту. Розвитку набули методологія системного управління в теоретичних і методичних аспектах організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та методологія педагогічних досліджень теорії і методики виховання.

Khodunova V. L. Theory and method of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions. - Qualifying scientific work as a manuscript. Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.07 – theory and methods of education. - Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov, Kyiv, 2024.

Key words: culture, aesthetic culture, artistic culture, education, artistic and aesthetic culture, pedagogical employees of preschool educational institution.

The dissertation formulates and scientifically substantiates the principles of theory and methods of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions. A structural-logical and definitive analysis of the official interpretation of the

presentation (promulgation) of almost 20 foreign languages was carried out, and the author's definition of the concept of "education" was formulated. The classification features of the criteria of the content and structure of the definition of the concept of «education» have been established. The concept and semantic system of organizing the education of artistic and aesthetic culture of preschool pedagogical employees has been developed and substantiated. The model of the semantic system of the organization of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of educational institutions was developed, substantiated and verified, methods of organization of the process of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of the preschool educational institutions and its differentiated diagnosis of praxeological verification. Formulated in the author's interpretation of the definition «"artistic and aesthetic culture of the pedagogical employees of preschool educational institutions», «the process of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions», «organization of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions». The matrix of classification features of the assessment levels of the component categories of the educational process is substantiated, developed and presented. The content and structure of the process of education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions have been substantiated and improved. The methodological content, structure and methodological support of the multi-mode «Organization of the educational process of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of the preschool educational institutions» have been developed. The modern vision of prevailing models of educational systems to ensure the formation of artistic and aesthetic culture of the pedagogical employees of preschool educational institutions is revealed. A procedure for expert assessment of the relevance of a pedagogical experiment has been developed. A procedure for expert assessment of the relevance of a pedagogical experiment has been developed. The methodology of system management in the theoretical and methodological aspects of the organization of the education of artistic and aesthetic culture of pedagogical employees of preschool educational institutions and the methodology of pedagogical studies of the theory have developed.